

สหพรรคกับการแตกแยกและแก่งแย่งผลประโยชน์

ความคิดว่าด้วยผลประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในทางการเมืองการปกครอง¹ และปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาประสบและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง เป็นปัญหาแรก ก็คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกันภายในชาติ อันสืบเนื่องมาจากมีกลุ่มสังคม กลุ่มผลประโยชน์อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในสังคมที่มีชนหลายเชื้อชาติ เมื่อเกิดการขัดแย้งกันเองเสถียรภาพของรัฐบาลก็อ่อนลง² อย่างไรก็ตาม โดยเฉพาะคนไทย หรือพรรคการเมืองไทยโดยทั่วไปแล้วไม่ถือว่า อุดมการณ์เป็นสิ่งสำคัญ สิ่งที่พรรคการเมืองและนักการเมืองไทยเห็นว่าสำคัญกว่านโยบาย อันเป็นสิ่งที่น่าห่วง มากก็คือ ปัญหาเรื่องตำแหน่ง อำนาจ และผลประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเงิน ปัญหาเรื่องตำแหน่งนี้เป็นปัญหาที่ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพทางการเมืองมาแล้ว แม้ว่าจะ เป็นรัฐบาลที่ "เข้มแข็ง" คือเป็นรัฐบาลถึงเผด็จการ แต่ก็ดูเหมือนว่าจะไม่สามารถทนทาน ต่อการเห็นประโยชน์เป็นใหญ่ของระบบการเมืองไทยได้³ และจากการที่พรรคการเมืองไทย ขาดระเบียบและมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมสมาชิกพรรคให้ปฏิบัติตามระเบียบ

¹มิลเลอร์, เจ. ที. บี. "ขอบเขตของผลประโยชน์," ลักษณะการเมือง, แปลโดยสุเทพ อัครถาวร (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 31.

²สิทธิพันธ์ พุทธหิน เรื่องเดิม, หน้า 172.

³กมล สมวิเชียร, "พรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน," พรรคการเมือง, คณะกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์จุฬาฯ 2517, รวบรวม(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 179 - 81.

ของพรรคหรือแนวทางที่ทางพรรคประสงค์เรื่องราวความยุ่งเหยิงภายในพรรคมักปรากฏแพร่หลายสู่สาธารณชนเสมอ เช่น มีการลงคะแนนในสภาในทางค่านิยมของพรรค¹ การแตกแยกซึ่งกันและกัน หรือผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกภายในพรรคเดียวกัน² การลาออก การเปลี่ยนพรรคก็เป็นไปอย่างสับสนและวุ่นวาย โดยที่ทางพรรคไม่อาจควบคุมได้เป็นต้น

ในเมืองไทยของเรานี้มีการเรียกร้องผลประโยชน์และต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตนอย่างเปิดเผย³ การแตกแยกและความขัดแย้งภายในพรรคการเมืองนับเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ และตั้งแต่เมืองไทยก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ของประชาธิปไตย ความแตกแยกและขัดแย้งในพรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ⁴

นับตั้งแต่กรณี นายเปรม มาลากุล ณ อยุธยา สมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย เสนอชื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ หัวหน้าพรรคกิจสังคม ซึ่งมีแนวนโยบายแตกต่างกันอย่างมาก เป็นนายกรัฐมนตรีในสภาฯ จนเป็นเหตุให้พรรคสังคมนิยมฯ ชัย นายเปรมฯ ออกจากพรรค และนายเปรมฯ ก็ได้มาตั้งพรรคใหม่ ชื่อว่าพรรคสยามใหม่และก็ได้ให้การสนับสนุนสหพรรคเรื่อยมา โดยได้รับตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีเป็นการตอบแทน⁵

¹ อิศเจริย์, "เบื้องหลังลูกพรรค ส.ป.ท. เบี้ยว," สยามรัฐ (20 สิงหาคม 2514):5. และฝุ่นเมือง, "อนุทินการเมือง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 5 (29 สิงหาคม 2514):23 - 24.

² ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, "คึกฤทธิ์," สยามรัฐ (31 สิงหาคม 2514):5.

³ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, "ชีวิตการเป็นนายกรัฐมนตรี ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช," บรรยายที่หอประชุมใหญ่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันศุกร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2521, สยามรัฐ (6 กุมภาพันธ์ 2521):7.

⁴ _____, "ทางสามแพร่งของพรรคประชาธิปัตย์," จุดวิสัย 2 (12 สิงหาคม 2518):10.

⁵ _____, "ที่ปรึกษานายกฯ ขอลาออก," จุดวิสัย 2 (30 ธันวาคม 2518):8.

หลังจากที่พรรคประชาธิปไตย และเกษตรสังคม ซึ่งร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมเสียงข้างน้อย ถูกกลุ่มสหพรรคลงมติไม่ไว้วางใจในรัฐสภา และสามารถประสพผลสำเร็จในการชักชวนพรรคกิจสังคม มารวมจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ พร้อมกับมอบอำนาจในการจัดตั้งรัฐบาล โดยจะประกอบรัฐบาลผสมแบบโค และคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นรัฐมนตรีอย่างไร ให้แก่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ หัวหน้าพรรคกิจสังคมคนเดียว ดังได้กล่าวในบทที่ 2 มาแล้ว นั้น ทำให้อำนาจการครองของพรรคธรรมสังคมซึ่งเป็นพรรคการเมืองเดียวที่มีสมาชิกสูงกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ ในกลุ่มสหพรรค กล่าวคือ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 45 คน มีเสียงอ่อนกว่าพรรคกิจสังคม ซึ่งมีอยู่เพียง 18 เสียง เท่านั้น¹ กอปรกับหลังจากการเลือกตั้งผ่านไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนต่างรู้ว่าพรรคของตนได้คะแนนเสียงมาเป็นอันดับสอง อย่างไรก็ตามเสีย การจัดตั้งรัฐบาลพรรคธรรมสังคมจะคงเข้าร่วมด้วยอย่างแน่นอน และนั่นย่อมหมายถึงตำแหน่งรัฐมนตรีรออยู่แค่อ้อมเท่านั้น

จุดนี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของความระแวงในในกลุ่มสหพรรค โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 45 คน แห่งพรรคธรรมสังคมเป็นผู้แสดง² และผู้ที่แสดงบทบาทเชิงชัยเพื่อเสนอตัวเป็นรัฐมนตรีมากที่สุดของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคธรรมสังคม หลังจากการเลือกตั้งผ่านไป คือ นายสุจินต์ เชาวน์วิศิษฐ์ และ นายจรูญ วัฒนากร³ และแม้ว่าบุคคลทั้งสองจะพยายามมากสักเพียงใด แต่ความคิดเห็นภายในพรรคในการที่จะให้บุคคลดังกล่าวเป็นรัฐมนตรี ก็มีความเห็นไม่ตรงกัน โดยเฉพาะเสียงข้างมากภายในพรรค ซึ่งมี พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา เลขาธิการพรรคธรรมสังคม เป็นหัวเรือใหญ่อยู่ นั้น ก็ไม่เห็นด้วยต่อการที่จะเสนอบุคคลทั้งสองให้เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรี⁴ ประกอบกับรัฐบาลเกรงไม่ไ้เสียง

¹ _____, "ความแตกแยกในสหพรรค," จุดวิสัย 2 (5 สิงหาคม 2518): 11.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

สนับสนุนเพียงพอ ถ้าจะคัดเลือกให้นายสุจินต์ฯ ผู้ซึ่งถูกเสนอชื่อให้เป็นรัฐมนตรีซึ่งมีประวัติ "แจกปลาทุเค็ม" และเป็นพอลคา "ทุมเงิน" ในการเลือกตั้ง¹ คุ้มเหตุนั้น เมื่อการแต่งตั้ง คณะรัฐมนตรีชุดแรก ชื่อ นายสุจินต์ฯ และ นายจรูญฯ จึงไม่ปรากฏในบัญชี

นอกจากนี้การที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ มิได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีให้ครบตามที่ รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ กล่าวคือ ยังคงมีตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่างอยู่อีก 5 ตำแหน่ง นั้น ก็เพื่อเอาไว้อล้งบุคคลภายในสหพรรคและภายนอกสหพรรคให้เกิดกระแสน² และ/หรือ เป็นกลวิธี หรืออุบายที่จะหลอกให้สภา รับความไว้วางใจ³ ในคราวแถลงขอความไว้วางใจ แม้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ จะกลายยืนยันกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในคราวแถลงขอ ความไว้วางใจ เมื่อ 19 มีนาคม 2518 ณ สภาผู้แทนราษฎรว่า

ที่ยังแต่งตั้งรัฐมนตรีช่วยไม่เต็มนั้น ก็เพราะเห็นว่าตั้งไปเป็นจำนวนแค่นี้ก็พอ แลวสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน หรือระยะเริ่มแรกของรัฐบาล กระทบเองยัง เห็นว่ามันมีความจำเป็นรับควนที่จะคงตั้งรัฐบาลให้เสร็จภายในเวลารวดเร็ว พอสมควร ถ้าจะรุ่งโรพพิจารณาต่อไป จะเอาใครอีกบาง ในที่สุดเรื่องมันจะไม่จบ มันอาจจะเนิ่นนานเกินไป เมื่อแน่ใจว่าเท่าไรพอที่จะประกอบเป็นคณะ รัฐมนตรีได้ก็ตั้งมาแค่นั้น ไม่ไขว่เป็นลูกไม้หลอกดวง จะมาล่อใจสุภาณีให้ไว้วางใจแลวไปเบี้ยวทีหลัง กระทบชอกรบบแสดงความคารวะมาทุกทวน ไม่เคย คิดจะหลอกดวงอะไรเลย เพราะฉะนั้นตั้งขึ้นมาควความสุจริตใจ ทอไปรับ

¹ _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์" ประชาชาติ 2 (24 เมษายน 2518): 13.

² สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, 9 เมษายน 2522.

³ สมคิด ศรีสังคม. ซักถามนายกรัฐมนตรื, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2518 (สามัญสมัยแรก) วันพุธที่ 19 มีนาคม พุทธศักราช 2518 ณ ที่กรัฐสภา, หน้า 274.

ว่าอาจจะต้องตั้งอีก ถ้างานการมันมีมากขึ้นเห็นจำเป็น¹ ก็ตาม

ตำแหน่งที่ว่าง 5 ตำแหน่งนั้นตามระบบโควตาจะต้องเป็นของพรรคสังคมนิยมอีก 1 ตำแหน่ง และพรรคประชาชนธรรม 1 ตำแหน่ง และก่อนที่จะมีการประกาศรายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดแรก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ได้มีการตกลงกับกลุ่มสหพรรคไว้วางหน้าแล้วว่าจะมีการแต่งตั้งรัฐมนตรีภายหลังเพิ่มเติมตามระบบโควตา แต่ยังมีได้มีการตกลงในส่วนบุคคลในตำแหน่งที่ว่าง² หลังจากที่ได้สภาได้ลงมติให้ความไว้วางใจแล้ว และก็ได้ปรากฏต่อมาว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ได้ประกาศแต่งตั้ง นายไชยศิริ เรื่องกาญจนาเศรษฐ หัวหน้าพรรคประชาชนธรรม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อ 10 เมษายน 2518 จึงเป็นอันว่ายังคงมีตำแหน่งรัฐมนตรีว่างที่แท้จริง 4 ตำแหน่ง โดยเป็นของพรรคสังคมนิยม 1 ตำแหน่ง และตำแหน่งที่ว่างดังกล่าวนี้เองจึงเป็นที่หมายปองของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มสหพรรคโดยเฉพาะพรรคธรรมสังคมนิยม

พฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นในลักษณะไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการแสวงหาผลประโยชน์เพียงระยะเวลาไม่ถึง 3 เดือน ก็เริ่มปรากฏเป็นส่วนที่สร้างความสั่นคลอนให้กับเสถียรภาพของรัฐบาลอย่างร้ายแรง คือ การงบบงบอนุมัตินำน้ำตาลทรายดิบ จำนวน 190,000 ตัน ให้ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ ทั้ง ๆ ที่เดิมนั้นการประกาศห้ามการส่งออกเพื่อรักษาราคาน้ำตาลภายในให้คงที่ แมว่าภายนอกนั้นราคาน้ำตาลจะสูงมากเพียงใดก็ตาม ให้แก่ตัวแทนส่งออกคือบริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลไทยจำกัด ซึ่งมี พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา เป็นประธานกรรมการ และ นายบรรเจิด ชลวิจารณ์ เป็นกรรมการผู้จัดการ และบริษัทค้าผลผลิตน้ำตาลไทยซึ่งเป็นตัวแทนโรงงานทั่วประเทศ โดยผู้อนุมัติจะได้รับส่วนแบ่งถึงตันละ 3,000 บาท

¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2518 (สมัยสามัญแรก) วันพุธที่ 19 มีนาคม พุทธศักราช 2518 ณ สภากาญจนาภิเษก, หน้า 274 - 275.

²สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, 9 เมษายน 2522.

และเมื่อหักค่า "หยอดน้ำมัน" ปลายทางค่าส่วนแบ่งจะเหลือราวตันละ 1,500 บาท ซึ่งเมื่อรวมแล้วจะทำรายได้ให้กับผู้อนุมัติถึง 6,000 ล้านบาท และนำศาลติบวงดแรกได้รับการอนุมัติและมีการส่งออกเรียบร้อยแล้วจำนวน 60,000 ตัน ฉะนั้นในระยะต้นนี้เงินส่วนที่ได้จากการส่งนำศาลดังกลาวจึงมีถึง 200 ล้านบาท¹ และรัฐมนตรีสองนาย ซึ่งอยู่ในข่ายได้รับการเพ่งเล็งว่ามีส่วนในการทุจริตเป็นตัวการในเรื่องนี้คือ นายทองหยด จิตตวิระ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และ นายสุรินทร์ เทพกาญจนา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งรับผิดชอบในการส่งนำศาลออกจำหน่ายต่างประเทศได้ตามระเบียบที่วางไว้ จึงมีเสียงเรียกร้องให้เปิดประชุมชั้กฟอกสองรัฐมนตรี และให้มีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีใหม่ ในหมู่ลกพรรคที่สนับสนุนรัฐบาล

เสียงเรียกร้องให้เปิดประชุมเพื่อชั้กฟอกและลงมติขับสองรัฐมนตรี ที่ดังแรงมากนั้นก็มาจากสมาชิกพรรคธรรมสังคม ซึ่งเป็นพรรคใหญ่มีจำนวนสมาชิกสภาแทนราษฎรสนับสนุนรัฐบาลมากที่สุดและก็เป็นพรรคที่รัฐมนตรีซึ่งถูกกล่าวหาสองนายนี้สังกัดด้วยนั่นเอง และก็ปรากฏว่า นายทวีช กลินประทุม หัวหน้าพรรคโคจิกโคให้มีการประชุมพรรคเพื่อชั้กฟอกรัฐมนตรีดังกล่าวเมื่อ 26 พฤษภาคม 2518 ผลปรากฏว่ารัฐมนตรีทั้งสองไม่มีความผิด

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายบรรเจิด ชลวิจารณ์ ได้กล่าวยอมรับเมื่อ 25 พฤษภาคม 2518 ว่าได้รับโควตานำศาล 190,000 ตันจริง โดยถูกต้องตามกฎหมาย และสาเหตุที่ นายทวีชา ไวยวายออกมาเพราะ นายทวีชา เข้าใจว่าบุคคลทั้งสองได้ผลประโยชน์แล้วไม่นำเข้าพรรค² ดร.นิพนธ์ ศศิธร รองหัวหน้าพรรคธรรมสังคม ได้กล่าววาทีกดข้อและตามข้อเท็จจริงแล้ว รัฐมนตรีทั้งสองอาจจะได้รับผลประโยชน์มากกว่าที่กล่าวแล้วข้างตน แต่บังเอิญ นายทวีชา โค้ประท้วงอย่างรุนแรงและเปิดเผย ซึ่งตนเองได้ตั้งไปว่าการประท้วงอย่างนี้ไม่เหมาะสม

¹ _____, "นำศาลไม่หวานอย่างที่คิด," ประชาชาติ 2 (12 มิถุนายน 2518):14.

² _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2 (12 มิถุนายน 2518):18.

ควรประท้วงในที่ประชุมพรรค เรื่องนี้ผู้นอมนุมัติได้แน่ ๆ แต่จะได้เท่าไรไม่ทราบซึ่งจะต้องมากกว่าที่กล่าวมาแล้วอย่างแน่นอน โดยที่ทางพรรคไม่ได้อะไรเลย¹

ส่วนนายทองหยด จิตตวิระ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ กล่าวว่า การที่คนได้นอมนุมัติไปนั้น เป็นการนอมนุมัติไปตามมติของคณะรัฐมนตรี ไม่เห็นว่าจะมีอะไรโง่งกันกันได้เลย ถ้าโง่งกันก็จะโง่งกันทั้งคณะรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม นายทองหยดฯ ได้กล่าวสรุปว่า เรื่องที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการปะทะขัดแย้งกันเกี่ยวกับตำแหน่ง คือมีคนอยากเป็นรัฐมนตรีมันจึงมีเรื่องขึ้นมา²

ต่อมาเมื่อรัฐบาลจะเสนอพระราชบัญญัติการจักรสรรเงินงบประมาณให้สภาตำบลใช้จ่ายแรงงานในท้องถิ่น 2,500 ล้านบาท (นับเงิน) ให้สภาอุนุมัติ กลุ่มสหพรรคได้จัดให้มีการประชุมเป็นการภายในเพื่อวางแผนคุมเสียงสมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายรัฐบาล เพื่อไม่ให้มีการแตกแยกหลายครั้ง ผู้ที่ได้รับให้เป็นหัวหน้าวิควบคุมเสียงได้แก่ นายทวิธา กวารัฐบาลจะได้เสียงสนับสนุนมีผลทำให้ พ.ร.บ. คังกล่าวผ่านสภาได้ด้วยคะแนนเสียง 151 ต่อ 5 เสียง เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ต้องใช้ความพยายามอย่างหนักในการต่อรองขอเสียงหนุนาย และต้องกราบไหว้วังวอนสมาชิกสภาผู้แทนฯ จนแทบจะขอลาออกจากความเป็นนายกา³ วิธีการที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ต่อรองหาเสียงสนับสนุนเพื่อสร้างเสถียรภาพของรัฐบาลให้มั่นคงเป็นการแลกเปลี่ยนก็คือ การเสนอตำแหน่งที่ปรึกษา

¹สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ, 9 เมษายน 2518.

²สัมภาษณ์ ทองหยด จิตตวิระ, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์, ใน ประชาชาติ 2 (12 มิถุนายน 2518):29.

³_____, "ตำแหน่งที่ปรึกษานายกา เครื่องเสริมเก้าอี้รัฐบาล," ประชาชาติ 2 (15 พฤษภาคม 2518):21.

นายกฯ แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีพรรคพวกมาก และโดยเฉพาะในกลุ่มพรรคตำรวจ รวม 20 ตำแหน่งดังกล่าวนี้ สมาชิกสภาผู้แทนฯ ที่ได้รับแต่งตั้งจะได้รับเงินเดือนเพิ่มอีกประมาณ เดือนละ 7,000 บาท และถ้าเป็นถึง 1 ปีแล้ว จะได้รับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมาย บำเหน็จบำนาญอีกด้วย¹

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์และโต้แย้งในที่ประชุมสภาฯ ทำนอง วาการที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ แต่งตั้งก็เพื่อให้ผลประโยชน์อย่างอื่นเป็นการตอบแทน นอกจาก ตำแหน่งรัฐมนตรี สำหรับคำจูนเสถียรภาพของรัฐบาลที่ต่อกรจะอยู่ในตำแหน่งอย่างมั่นคง² นั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้กล่าวถึงเหตุผลในที่ประชุมวุฒิสภาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ งบประมาณแผ่นดินรายจ่ายประจำปี 2519 ก่อนจะได้รับอนุมัติเมื่อ 22 ตุลาคม 2518 ว่า อัครราชทูตที่ปรึกษาได้ให้อ่านนายกฯ ทั้งได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้และก็นึกมีอัครราชทูตอยู่ และก็เป็นตำแหน่งทางการเมือง รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยก็ต้องตั้งคนในพรรคการเมือง ที่สนับสนุนคนเป็นที่ปรึกษา ไม่ว่าจะที่ไหนเขาก็ทำกันทั้งนั้น อาทิเช่น กรุงเทพมหานคร ก็มีกฎหมาย ให้ตัวราชการกรุงเทพมหานคร แต่งตั้งที่ปรึกษาได้ถึง 20 คน ซึ่งตัวๆ ก็ได้ทั้งมาจากไหน ก็รู้จักกันอยู่ มันก็ตั้งที่ปรึกษาเหมือนกัน อย่างสหรัฐอเมริกา เขาเลือกประธานาธิบดีคนเดียว แด่ประธานาธิบดีก็ไปตั้งคนเป็นพันเป็นหมื่นเข้ารับตำแหน่งทางการเมือง ทำไมเขาตั้งได้ไม่ มีใครว่าอะไร และต่อมาก็ได้กล่าวยอมรับว่าที่ตนแต่งตั้งนั้นก็เพื่อคำจูนเสถียรภาพของรัฐบาล³ ซึ่งถ้าปล่อยให้ว่างไม่มีการแต่งตั้งในขณะที่มีเสียงเรียกร้องก็คงจะสร้างความไม่พอใจแก่

¹ไชยวัฒน์ ไกรยสุวัฒน์, มัญญู สุวรรณรัตน์ และชวน หลีกภัย, รายงานการ
ประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 2/2518 (วิสามัญ) วันที่ 7 ตุลาคม 2518, หน้า 417,
444, 449.

²สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแล้ว.

³_____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2 (15 พฤษภาคม 2518):

สมาชิกสภาในกลมสหพรรคมากยิ่งขึ้น¹

นอกจากนี้แม้แต่วุฒุนครภายในกระทรวงเดียวกันก็ยังมีกรแตกแยก ชัดแจ้ง ไม่สามารถประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ มีการกล่าวหาซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้มันทอนเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีตำแหน่งรัฐมนตรีอยู่ 3 คน คือ นายทวีช กลิ่นประทุม พรรคธรรมสังคม เป็นรัฐมนตรีว่าการ นายคาบชัย อัครราช พรรคชาติไทย เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ และนายอนันต์ ภักดีประไพ พรรคไท เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ (รมช.) โดย นายทวีชฯ กล่าวหา รมช. ทั้งสองว่า ทำงานไม่เป็น จึงไม่สามารถให้ความไว้วางใจในงานที่มีความสำคัญ ๆ ได้ ส่วน รมช. ทั้งสองก็โต้ว่า นายทวีชฯ รัฐมนตรีว่าการ รวบรวมอำนาจสั่งการที่สำคัญ ๆ ไว้แต่เพียงผู้เดียว โดยเฉพาะงานใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเงินจำนวนมาก ๆ² ไม่ยินยอมให้ รมช. ทั้งสอง เขาไปมีอำนาจและแสดงความสามารถและในที่ประชุมสหพรรคก็เคยมีการพิจารณาเกี่ยวกับการแบ่งงานให้ นายคาบชัยฯ ทำด้วย³ พฤติการณ์เช่นนี้เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งนายนิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ยอมรับว่า รมช. ทั้งสองได้เคยมาปรารภและปรึกษาหารือกับตนเองในการที่ตน นายทวีชฯ กุมอำนาจสั่งการไว้เพียงผู้เดียว ซึ่งตนเองก็นำเรื่องดังกล่าวไปปรารภให้ นายทวีชฯ ทราบ ในฐานะอยู่พรรคเดียวกัน ซึ่งนายทวีชฯ ก็ยังคงยืนยันจะขอเป็นผู้ดำเนินการเรื่องที่ตนเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญแต่เพียงผู้เดียว อาทิเช่น เรื่องเกี่ยวกับปุ๋ย และป่าไม้ เป็นต้น พร้อมกับให้

¹สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง, 21 พฤษภาคม 2522.

²_____, "ความแตกแยกในสหพรรค," จุดวิสัย 2 (5 สิงหาคม 2518):11.

³สัมภาษณ์ อนันต์ ฉายแสง, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม, ใน ประชาชาติ 2 (7 สิงหาคม 2518):24.

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับ ร.ม.ช. ทั้งสองว่าได้มอบหมายให้ดำเนินการควบคุมและรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องบุคคลและประมง ซึ่งตนเองก็เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็ไม่เห็นมีใครทำโครงการอะไรเสนอขึ้นมา ตรงข้ามกลับมาสนใจเรื่องป่าไม้¹

ความแตกแยกของรัฐมนตรีในกระทรวงเกษตรฯ นี้ได้เริ่มมาก่อนหน้าที่นายกาจะเดินทางไปลงนามเปิดสัมพันธภาพระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ปักกิ่งระหว่าง 30 มิถุนายน 2518 ถึง 6 กรกฎาคม 2518 แล้ว แต่ได้ทวีความรุนแรงในระยะหลังจากที่นายกา กลับมาถึง และถึงคราวที่นายทวิชา จะเดินทางไปประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ เพื่อเจรจาเกี่ยวกับการซื้อปุ๋ยประมาณปลายเดือนกรกฎาคม 2518 ซึ่งก่อนหน้าที่นายทวิชา จะเดินทางไป นายทวิชาได้เสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ 15 กรกฎาคม 2518 ให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ เป็นผู้อำนวยการแทนในตำแหน่งรัฐมนตรีเกษตรฯ อีกตำแหน่งหนึ่ง ในระหว่างที่ตนเดินทางไปต่างประเทศโดยไมอนุญาตให้ ร.ม.ช. คนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทน แต่ก็โดนนายกา ปฏิเสธไปเพราะเห็นว่า ผู้ที่สมควรจะดำรงตำแหน่งชั่วคราวควรจะเป็น ร.ม.ช. ซึ่งมีอยู่ถึง 2 คน ในที่สุดคณะรัฐมนตรีก็ลงมติให้ นายคาบชัยฯ เป็นผู้รักษาการแทน² การที่นายทวิชา กระทำเช่นนี้ทำให้ พล.ต. ประมาณ อภิเรกสาร รองนายกา และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหัวหน้าพรรคชาติไทยไม่พอใจ และเกิดโต้เถียงกันขึ้นรุนแรง จนถึงขนาด นายทวิชา จะลาออกจากตำแหน่ง และนายกา ก็ได้โต้ตอบในทำนองไม่ยี่งอต่อกลุ่มของ นายทวิชา³

ทางค่านกระทรวงมหาดไทยก็เช่นเดียวกัน มีการแตกแยกและขัดแย้งกันเองระหว่าง นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พรรคกิจสังคมกับ พ.ต.ท. บุญเลิศ

¹ สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแล้ว.

² _____, "ความแตกแยกในสหพรรค," จุดรัฐ, หน้า 11.

³ _____, "รัฐบาลคึกฤทธิ์ฯ อายุจะสั้นเท่านั้นหรือ?" ประชาชาติ 2 (7 สิงหาคม 2518): 8.

เลิศปรีชา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พรรคธรรมสังคม ด้วยเหตุที่ พ. ค. ท. บุญเลิศฯ
 อ้างว่าไม่อาจปฏิบัติราชการได้เต็มที่เท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาการปราบปรามโจรภาคใต้
 เพราะมีความคิดเห็นไม่ตรงกับ นายบุญเท่งฯ รัฐมนตรีว่าการ โดย พ. ค. ท. บุญเลิศฯ ต้อง
 การใช้วิถีทางการเมืองควบคู่กันไปกับการปราบปราม แต่ทางฝ่าย นายบุญเท่งฯ จะใช้วิถี
 การปราบปรามอย่างรุนแรง¹ และนายบุญเท่งฯ ชอบแอบไปสั่งการหรือรวบรวมงานที่สำคัญ
 ไว้ทำคนเดียว อาทิเช่น เมื่อ พ. ค. ท. บุญเลิศฯ ขอโยกย้ายข้าราชการที่มีความประพฤติเลว
 และบงการอยู่เบื้องหลังบรรดาโจรทั้งหลายในภาคใต้ ก็ถูกรัฐมนตรีว่าการระงับเรื่องไว้
 ทำให้ไม่สามารถดำเนินการในการแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายได้เต็มที่² กอรปกับสมาชิกสภาผู้แทนฯ
 ฝ่ายค้านทั้งกลุ่มโจมตี พ. ค. ท. บุญเลิศฯ ในทำนองว่าไม่มีความสามารถที่จะแก้ไขปัญหา
 โจรผู้ร้ายโดยเฉพาะในภาคใต้ได้พร้อม ๆ กับได้ดำเนินการเตรียมชักฟอกขอเปิดอภิปราย
 ไม่ไว้วางใจด้วย ทำให้ พ. ค. ท. บุญเลิศฯ เกิดความน้อยใจจึงได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่ง
 ต่อมาฯ เมื่อ 16 กรกฎาคม 2518 แต่ก็ได้รับการยับยั้งจาก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ในวันที่
 เดียวกันนั่นเอง เกี่ยวกับการลาออกจากตำแหน่งของ พ. ค. ท. บุญเลิศฯ ครั้งนี้ นายสุรินทร์
 มาศดิตถ์ พรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ทัศนะยืนยันว่า สาเหตุที่ พ. ค. ท. บุญเลิศฯ ลาออกมิได้
 เกิดจากการที่พรรคฝ่ายค้านเตรียมเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่เนื่องจาก พ. ค. ท. บุญเลิศฯ
 ไม่มีอำนาจที่แท้จริงในการโยกย้ายนายตำรวจ³

การแตกแยกและแก่งแย่งอำนาจกันเช่นนี้ ก่อให้เกิดการขัดแย้งในกลุ่มผู้นำใน
 สหพรรคอย่างรุนแรงจนถึงกับ พล. ต. ประมาฯ ได้เรียกร้องให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี
 ใหม่ จึงเท่ากับว่าได้มีการเผชิญหน้ากันขยายออกไปเป็นระหว่างหัวหน้าพรรคต่อหัวหน้าพรรคขึ้น
 ซึ่งนายคาบชัยฯ รมช. กระทรวงเกษตรฯ พรรคชาติไทยก็ได้อวดสนับสนุนให้มีการปรับปรุง

1 _____, "ความแตกแยกในสหพรรค," จตุรัส, หน้า 12.

2 _____, "รัฐบาลคึกฤทธิ์ฯ อายุจะสั้นเท่านั้นหรือ?" ประชาชาติ, หน้า 7.

3 _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2(7 สิงหาคม 2518):12.

คณะรัฐมนตรีใหม่ เพราะเห็นว่าการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีไม่ประสานงานกัน¹

ขณะเดียวกันการแตกแยกในกลุ่มสหพรรคก็ยังคงดำเนินต่อไป คือ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนฯ พรรคธรรมสังคมภายใต้การนำของ นายสุจินต์ เชาวินวิศิษฐ์ และ นายจรูญ วัฒนากร ได้รวบรวมพรรคพวกส่วนใหญ่ในกลุ่มสหพรรคจากพรรคต่าง ๆ รวม 5 พรรค ประมาณ 27 คน คือ พรรคธรรมสังคม พันธุ์ชาติไทย เสรีชน สังคมชาตินิยม และเกษตรสังคม แยกตัวออกจากพรรคเดิมมาตั้งชมรมสมาชิกสภาผู้แทนฯ อิสระใหม่ ประกาศไม่ยอมรับความเห็นของพรรคเดิมที่ตนสังกัดอยู่ รวมทั้งไม่พอใจการบริหารงานของพรรคเดิมที่ตนสังกัดอยู่ที่ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ไปในแนวทางที่ถูกต้องและก้าวหน้า ทำให้พวกตนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือประเทศชาติ และประชาชนตามอุดมการณ์²

การแตกแยกภายในระหว่างสมาชิกพรรคธรรมสังคม และพรรคอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นพรรคในกลุ่มสหพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลครั้งนี้ จึงเป็นที่แน่นอนว่าย่อมสร้างความสั่นคลอนให้กับเสถียรภาพของรัฐบาล การบริหารราชการแผ่นดินจะต้องเป็นไปด้วยความพะว้าพะวังจากอำนาจการครองของกุ่มตั้งกล่าว แม้รัฐธรรมนูญจะตรากำหนดไว้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนฯ ไม่อาจจะลาออกจากพรรคของตนได้ ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ นอกเสียจากจะลงมติของพรรคให้ออก แต่เมื่อพรรคยังไม่ยอมให้ออก สมาชิกสภาผู้แทนฯ ก็สามารรถหาทางยื้อยุดให้พรรคถือเป็นความฉิจนออกจนได้ ด้วยการฝ่าฝืนมติของพรรค

สำหรับเบื้องหลังการแตกแยกนี้ นายประยูร สุรนินวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนฯ พรรคพลังใหม่ กล่าวว่าเป็นการสร้างสถานการณ์ทางการเมือง เพื่อผลประโยชน์ของนายสุจินต์ฯ เอง³ นายอนันต์ ฉายแสง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม จากพรรคสันติชนโลกกล่าว

¹ เรื่องเดียวกัน.

² _____, "ส.ส.แตกแยกใครละเมิดกติกา," ประชาชาติ 2(3 กรกฎาคม 2518):

³ _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2(10, กรกฎาคม 2518):16.

ยืนยันอีกว่า การแตกแยกของกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนฯ ดังกล่าวเป็นไปเพื่อต้องการตำแหน่ง
 ทางการเมือง¹ นั่นคือตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการที่ยังว่างอยู่ ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ เก็บ
 ไว้ใช้เป็น "เครื่องยั่ว" ในการเรียกเสียงสนับสนุนรัฐบาล จากพรรคต่าง ๆ ที่รวมกันเป็น
 กลุ่มสหพรรค² ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ากลุ่มนายสุจินต์ฯ ได้พยายามกระทำอีกวิธีการหนึ่งเพื่อให้
 ไคมาซึ่งตำแหน่งนี้³ โดยในระยะเวลาดำเนินการได้มีการเรียกร้องให้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่
 และตั้งเงื่อนไขว่าถ้าหากยังไม่มีการปรับปรุงจะไม่สนับสนุนร่าง พ.ร.บ.งบประมาณแผ่นดิน
 พ.ศ. 2519 การเรียกร้องของกลุ่ม นายสุจินต์ฯ ดังกล่าวถูกตอบโต้ไม่เห็นด้วยที่จะให้บุคคล
 ทั้งสองเป็นรัฐมนตรีจาก พ.ค. ประมาณฯ หัวหน้าพรรคชาติไทย (นอกเหนือจากกลุ่ม
 พ.ค.ท. บุญเดิศา เลขาธิการพรรคธรรมสังคมซึ่งได้กล่าวแล้วในตอนต้น)⁴ เค็ดรอนถึง
 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ที่ต้องออกมายุติข้อขัดแย้งโดยการประกาศยืนยันในเวลาต่อมาว่าจะยัง
 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในขณะนั้น⁵

ต่อมาประมาณปลายเดือนกรกฎาคม 2518 นายแสวง ชวีชวรมุข พรรคธรรมสังคม
 ได้รวบรวมรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนฯ ในกลุ่มสหพรรค จำนวน 46 คน ยื่นเสนอกอง ม.ร.ว.
 คึกฤทธิ์ฯ นายกา เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคณะรัฐมนตรี⁶ อีกครั้งหนึ่ง

1 _____, "ความแตกแยกในสหพรรค," จุดวิสัย, หน้า 11.

2 _____, "รัฐบาลคึกฤทธิ์จะอายุสั้นเท่านั้นหรือ," ประชาชาติ, หน้า 7.

3 _____, "ส.ส.แตกแยกใครละเมิดกติกา," ประชาชาติ, หน้า 11.

4 _____, "กรม. ตั้งเพื่อล้มหรือล้มเพื่อตั้ง," ประชาชาติ 3 (22 มกราคม
 2519):8.

5 _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2 (7 สิงหาคม 2518):12.

6 เรื่องเดียวกัน.

การที่สมาชิกสภาผู้แทนฯ และรัฐมนตรีในกลุ่มสหพรรคมีการแตกแยกขัดแย้งและเคลื่อนไหวให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่นั้น ย่อมส่งผลทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลอ่อนแออย่างแน่นอน¹ และเมื่อพิจารณาไปถึงช่วงเวลาที่ยังเหลืออีกไม่นานที่รัฐบาลจะต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดินปี 2519 ซึ่งถือเป็นร่าง พ.ร.บ. ที่มีความสำคัญเกี่ยวกับฐานะความเป็นอยู่ของรัฐบาลต่อสภา ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องแสวงหาที่เคลื่อนไหวบางอย่างในการแก้ไขปัญหาทั้งหลายให้สำเร็จลุล่วงไปก่อนที่สภาจะพิจารณาร่าง พ.ร.บ. งบประมาณฯ นี้ เพื่อเรียกเสียงจากสมาชิกสภา ในกลุ่มสหพรรคให้กลับมาสนับสนุนรัฐบาลต่อไป

ในการนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้ดำเนินกลุบายหาเสียงสนับสนุนรัฐบาลด้วยวิธีตกลงไว้ล่วงหน้าในกลุ่มสหพรรคว่าจะเพิ่มตำแหน่งรัฐมนตรีที่ว่างให้เต็ม ภายหลังจากที่พ.ร.บ. งบประมาณฯ ได้ผ่านการพิจารณาของสภาไปแล้ว² หลังจากนั้นก็ยังยืนยันคำมั่นสัญญาเดิมเมื่อ 16 กรกฎาคม 2518 อีกด้วย³ ผลจึงปรากฏว่าร่าง พ.ร.บ. งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2519 ซึ่งรวมเป็นเงิน 62,650 ล้านบาท สามารถผ่านที่ประชุมสภาชั้นรับหลักการในวาระแรกด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น 141 ต่อ 114 เสียง งดเว้นไม่ออกเสียง 10 เสียง และไม่มาประชุม 4 คน เมื่อ 31 กรกฎาคม 2518

ในระหว่างที่รัฐบาลกำลังระดมสรรพกำลังเพื่อให้ร่าง พ.ร.บ. งบประมาณฯ ผ่านสภาโดยตลอดในวาระ 2 - 3 นั้น ก็ปรากฏพฤติกรรมในลักษณะอันอาจจะก่อให้เกิดการบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐบาลขึ้นได้แก่ การวิ่งเต้นเพื่อให้รัฐมนตรีที่ขึ้นการต่อเรือสำรวจประมงลำที่ 3 ราคา 124 ล้านบาท ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งปรากฏรายละเอียดเมื่อ

¹ สัมภาษณ์ อนันต์ ฉายแสง, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม, ใน ประชาชาติ 2(7 สิงหาคม 2518):22.

² สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ้างแล้ว.

³ _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2(7 สิงหาคม 2518):12.

วันประชุมสภา พงศสัปดาห์ที่ 5 กันยายน 2518 โดยนายวิชัย เสวะมาศย์ สมาชิกสภาผู้แทน
พรรคสังคมนิยมฯ ได้ซักถามนายทวิธา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ เรื่องมีการวิงวอน
ขอค่านายหน้า (คอมมิชชั่น) ของคนสนิท นายทวิธา จำนวน 4 ล้านบาท เพื่อให้มีการขอ
เรือสำราจประมงดำที่ 3 เรือราวได้เกิดขึ้นเมื่อต้นเดือนสิงหาคม 2518 โดยมีสมาชิก
สภาผู้แทนฯ ผู้ไม่ได้รับเลือกคนหนึ่งได้ไปติดต่อกับบริษัทขอเรือสินค้าเอเอ็นไอเนียวัง อ้างว่า
จะพาไปพบคนสนิทของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งจะช่วยให้มีการซื้อพื้นการขอ
เรือดังกล่าว หลังจากที่ได้เลิกดำโครงการมาตั้งแต่ปี 2516 คนสนิทของ นายทวิธา ได้แก่
นายวิชัย เอี่ยมทองศักดิ์ ผู้จัดการธนาคารศรีอยุธยาสาขาลองเตย ซึ่งเป็นคนคุมการเงิน
ของนายทวิธา นายวิชัยฯ ได้เป็นคนเรียกเงินจำนวนดังกล่าวจากบริษัทฯ เพื่อให้เรือ
ดังกล่าวได้มีการลงนามในสัญญาและก็ปรากฏในระยะเวลาต่อมาว่าได้มีการเสนอเรื่องการ
ขอเรือเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี แต่ในที่สุดก็ได้ถูกมติให้ยับยั้งเรื่องนี้ไว้ก่อน

เกี่ยวกับเรื่องนี้ นายทวิธา ไม่ปฏิเสธในขณะเดียวกันก็ยอมรับว่ามีคนมาติดต่อกับ
ช่วยซื้อพื้นเรือดังกล่าวขึ้น จึงได้นำเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อขอมติว่าสมควรมี
การขอเรือในภาวะเศรษฐกิจที่เป็นอยู่หรือไม่¹ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเรื่องจะยุติลงด้วยมติ
ของคณะรัฐมนตรีให้ระงับเรื่องไป แต่ก็สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของการแสวงหาผล
ประโยชน์ส่วนตัว เพื่อตนเองและพวกพ้องจากตำแหน่งรัฐมนตรี

หลังจากที่สภาบริหารกิจการร่าง พรบ.งบประมาณฯ ในวาระที่ 1 แล้ว ขั้นตอน
ต่อไปก็คือ การจัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นจำนวน 35 คน ทำการแปรญัตติร่าง พรบ.
งบประมาณฯ โดยเริ่มงานในวันที่ 4 สิงหาคม 2518 และกำหนดให้แล้วเสร็จในวันที่ 20
กันยายน 2518 จากนั้นก็จะเสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาพิจารณาในวาระที่ 2 - 3 ต่อไป
และก่อนที่จะถึงวันประชุมสภาคือตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม 2518 เป็นต้นไป ความวุ่นวายใน
คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มสหพรรค ที่พยายามจะให้มีการปรับปรุง

¹ _____, "คานธรรมเนียมขอเรือ เบื้องหลังอภิปราย," ประชาชาติ

คณะรัฐมนตรีก็เกิดขึ้นอย่างฉับสนจนไม่มีอะไรแน่นอนในวันต่อวัน¹ และข้อต่อรองต่าง ๆ ก็เริ่มตั้งเป็นเงื่อนไขให้กับรัฐบาลมากมายยิ่งขึ้น จนท่าท่าจะพังกันไปเป็นแถบ ๆ²

ความวุ่นวายฉับสนจนนำมาซึ่งความแตกแยกและขัดแย้งอย่างรุนแรงในกลุ่มสหพรรคได้แก่ การเผชิญหน้ากันอีกครั้งหนึ่งระหว่างหัวหน้าพรรคสำคัญ 2 พรรค คือ นายทวีธา หัวหน้าพรรคธรรมสังคม กับ พล.ต.ประมาท หัวหน้าพรรคชาติไทย เหตุการณ์ได้รุนแรงจนถึงขนาดที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ต้องเรียกตัว พล.ต.ชาติชาย ของหัวหน้า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กลับจากการประชุมที่สหประชาชาติเป็นการด่วน เพื่อเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยวิกฤตการณ์ความผันผวนทางการเมือง ทั้ง ๆ ที่มีการกิจที่จะต้องกล่าวสุนทรพจน์ในสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ในวันที่ 1 ตุลาคม 2513³

มูลเหตุซึ่งนำมาของการแตกแยกและขัดแย้งดังกล่าว เริ่มต้นจากนายทวีธา หัวหน้าพรรคธรรมสังคม มีความต้องการจะดึงเอา พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งจะคงพ้นเกษียณอายุใน 30 กันยายน 2513 มารวมเป็นพวกเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาความแตกแยกภายในพรรคธรรมสังคมและเป็นพลังที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง⁴ ทั้งนี้เนื่องจาก พล.อ.กฤษณ์ฯ เป็นผู้กว้างขวางในวงการเมือง เคยเป็นรองอธิการพรรคสหประชาไทย และเป็นผู้ควบคุมคณะแนวเสียง(วีป) ของพรรคในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ยังมีอิทธิพลสามารถทำให้ผู้แทนราษฎรและอดีตผู้แทนฯ จำนวนมากยำเกรงและเคารพนับถือ และนอกจากจะได้เสียงสนับสนุนจากฝ่ายทหาร

1____, "งบประมาณกว่าจะได้ก็หน้าเขียว," ประชาชาติ 2 (16 ตุลาคม 2513):6.

2____, "รัฐบาลสุดส่ายป่าน ไม่ซาคก็ซีโครงป่าน," เล่มเดียวกัน หน้า 10.

3____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," เล่มเดียวกัน หน้า 18.

4____, "รัฐบาลสุดส่ายป่านไม่ซาคก็ซีโครงป่าน," เรื่องเดิม, หน้า 11.

ที่ยังคงมีความผูกพันกับตัว พล.อ. กฤษณ์ฯ แล้วยังสามารถจะดึงพลังอื่น ๆ จากนอกพรรคที่
เคยอยู่และยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของ พล.อ. กฤษณ์ฯ เขามารวมสนับสนุนเพิ่มเติมอีกด้วย
อันจะส่งผลให้พลังของพรรคพวกที่แตกแยกให้กลับมามีอิทธิพลเข้มแข็งอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น
นายทวิธา จึงพยายามอย่างยิ่งที่จะหนุน พล.อ. กฤษณ์ฯ ให้เป็นรัฐมนตรีกลาโหม การพยายาม
ของนายทวิธา ครั้งนี้ยอมส่งผลกระทบกระเทือนให้กับคนที่รวมในคณะรัฐมนตรีอยู่เดิมอย่าง
หลีกเลี่ยงไม่พ้น โดยเฉพาะ พล.ต. ประมาฯ ผู้ซึ่งกำลังดำรงตำแหน่งนี้อยู่และก็เป็นผู้ร่วมมีอ
จกตั้งรัฐบาลอย่างกระตือรือร้นมาแต่ต้น และถาหาก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ และ/หรือคณะรัฐมนตรี
ยอมกระทำตาม ปัญหาต่อมาจึงอยู่ที่ว่าแล้วจะเอา พล.ต. ประมาฯ ไปไว้ที่ไหนซึ่งการย้าย
ก็ต้องย้ายไปยังกระทรวงที่มีความสำคัญเท่าเทียมและ/หรือใกล้เคียงกัน นั่นคือกระทรวง
มหาดไทย

ดังนั้นบุคคลที่ได้รับความกระทบกระเทือนเป็นลำดับต่อมาคือ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งก็ปรากฏว่าถูก นายทวิธา กำหนดในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี
ว่าไม่มีสมรรถภาพในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น¹ และสมาชิกสภาผู้แทนฯ ในกลุ่มสหพรรค
ได้รวมกลุ่มกันจะขับไล่ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี โดยกล่าวหาว่า ไม่อาจจะรักษามานเมือง
ไว้ได้² พฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของแรงผลักดันภายในที่คงการจะให้มีการ
เปลี่ยนแปลงตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อย่างไรก็ตามสำหรับตำแหน่งหลังนี้เป็น
ตำแหน่งที่ถ่วงดุลย์กันในรัฐบาลระหว่างพรรคกิจสังคมกับพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นข้อตกลงจัดสรร
ที่นั่งกันแต่เริ่มแรกจัดตั้งรัฐบาลผสม คือ พรรคกิจสังคมได้ที่นั่งรัฐมนตรีมหาดไทย ส่วนพรรค
ชาติไทยได้ที่นั่งรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นการแลกเปลี่ยน

¹ _____, "ปรับปรุง ครม. หมายกรุกแปดชั้น," ประชาชาติ 2 (9 ตุลาคม 2518): 9.

² _____, "หมายกรุกการเมืองก่อนจะลือว่าปฏิวัติ," ประชาชาติ 2 (11 กันยายน 2518): 9.

ที่พรรคชาติไทยต้องการให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และทางพรรคกิจสังคมก็จะไม่ยอมสละตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ให้กับฝ่ายใดฝ่าย ๑ อย่างแน่นอน เพราะเป็นส่วนของอำนาจที่ควบคุมการปกครองบ้านเมืองไว้โดยตรง¹

ความขัดแย้งได้เริ่มทวีรุนแรงยิ่งขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตำแหน่งผู้นำของทหาร 3 เหล่าทัพในเดือนตุลาคม พร้อมกับหลายตำแหน่ง โดยพล.ต.ประมาท ได้ขึ้นสู่อำนาจในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม สับเปลี่ยนตำแหน่งสำคัญในวงการทหารผิดไปจากที่ตกลงเอาไว้กับ พล.อ.กฤษณ์ ในฐานะผู้บัญชาการทหารบกและรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด คือตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก แต่เดิมตกลงให้ พล.ท.ฉัตร นีรัฎฐิรี เป็น แต่ พล.ต.ประมาท จะให้ พล.อ.สายหยุด เกิดผลจากกองบัญชาการทหารสูงสุดมาเป็นแทน ทำให้ พล.อ.กฤษณ์ ไม่พอใจและไม่ยินยอม จนในที่สุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ได้เป็นผู้ประนีประนอมให้ เป็นไปตามเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

นายทวิช ผู้พยายามจะดึงเอา พล.อ.กฤษณ์ เข้ามาเป็นพวก กอรปก็ยังไม่อาจจะยอมได้ที่จะให้ พล.ต.ประมาท เอาคนของตนเข้าไปใส่แทนตำแหน่งทหารที่ พล.อ.กฤษณ์ ตั้งไว้ได้ ด้วยเกรงว่าจะทำให้ พล.ต.ประมาท มีอำนาจการครองทางการเมืองที่มีทหารหนุนมากกว่าพรรคธรรมสังคม² คั้งนี้จึงได้ออกโจมตีการกระทำของ พล.ต.ประมาท ว่าจะมีผลทำให้สถานการณ์เลวร้ายทหารจะฆ่าฟันกันเอง และจะทำให้ประเทศไทยเป็นอย่างเวียดนาม พร้อมกับนั้นก็เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและได้เสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ 26 กันยายน 2516 ให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีและให้ย้าย พล.ต.ประมาท ไปอยู่กระทรวงอื่นเห็นควรให้ พล.อ.กฤษณ์ ดำรง

¹ เรื่องเดียวกัน.

² _____, "เมื่อสหพรรคคึกชัค ฝ่ายค้านก็เคลื่อนไหว," จุฑารัตน์

ตำแหน่งแทน¹ และ/หรือ ให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
กลาโหมอีกตำแหน่งหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้งในกระทรวงกลาโหม ทางฝ่าย
พล.ต.ประมาทฯ โค้ตตอบโค้ตกรรที นายทวิธา เสนอให้ตนออกจากตำแหน่งว่าไม่ใช่โควตา
ของพรรคธรรมสังคม และภายในพรรคธรรมสังคมเองก็ยังมีความคิดเห็นแตกแยกกัน สมาชิก
พรรคที่ไม่เห็นด้วยกับ นายทวิธา ก็ยังมีอีกมาก พร้อมกันนั้นก็กล่าวว่า ไม่โกรธนายทวิธา
เพราะเห็นว่า นายทวิธา นอนน้อยไปหน่อย ส่วนนายทวิธา ก็โต้ตอบว่า เพราะ พล.ต.ประมาทฯ
นอนมากไป จึงทำให้บ้านเมืองวุ่นวาย พร้อมกันนั้นก็ประกาศอย่างเด็ดขาดว่า ไม่อาจจะ
ร่วมรัฐบาลต่อไปถ้ายังมี พล.ต.ประมาทฯ หัวหน้าพรรคชาติไทยรวมอยู่ในสหพรรค² ในที่สุด
ทั้งสองฝ่ายก็สามารถตกลงกันได้ โดยมี พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ และนายนิพนธ์ฯ เป็นผู้
จัดให้มีการเจรจาไกล่เกลี่ยที่โรงแรมโรแยล โดยถือว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดการขัดแย้งกันขึ้น
มานั้นเป็นเพราะความเข้าใจผิด³

อย่างไรก็ตามสำหรับกรณีความขัดแย้งในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมนี้
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ได้ให้สัมภาษณ์ นาย ที.จี. แอลแมน ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกาว่า

วันหนึ่งก็มีคน ๆ หนึ่งมาที่นี่ไม่ใช่ภรรยาเอง แต่คน ๆ หนึ่ง ซึ่งไม่อยู่ในข่ายเขา
บอกผมว่า นี่ท่านนายพลภรรยา อยากจะเป็นรัฐมนตรีกลาโหมในรัฐบาลของท่าน
ผมก็บอกว่าจะจริงหรือ แล้วผมจะเอาประมาณไว้ที่ไหนล่ะ เขาบอกผมว่า เขาไม่รู้อะไร...
ถ้าอย่างนั้นก็ทำให้เกิดปัญหาในรัฐบาล เพราะผมคงโยกย้ายคนนั้นคนนี้ จะ
ไม่เพียงแต่กลาโหมเท่านั้น แต่กระทรวงอื่นด้วย เพราะถ้าย้ายประมาณก็ต้อง
หิวที่อื่นให้ ก็หมายความว่าอาจจะต้องเอาคนอื่นหนึ่งออกจากเก้าอี้ของเขา แล้ว
ก็ต้องหาที่ใหม่ให้คนอื่นอีก เป็นอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ผมคิดว่าเราไม่มีเวลาที่ทำ

¹ประมาท อภิเรกสาร, บันทึกความทรงจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค (กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์จงเจริญการพิมพ์, 2521), หน้า 80.

²_____, "เมื่อสหพรรคคิดขัดฝ่ายค้านก็เคลื่อนไหว," จุดรัฐ, หน้า 16.

³สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแล้ว.

อย่างนั้นเพราะเรามีปัญหาอื่น ๆ มากมาย...¹

ในขณะที่รัฐบาลกำลังเผชิญกับปัญหาการแตกแยกขัดแย้งบังคับข่มขู่ และการเคลื่อนไหวของบรรดาสมาชิกสภาทั้งในอุดมสหพรรคและนอกสหพรรค จำนวน 174 คน (ซึ่งมีมากที่สุดที่สุดในประวัติศาสตร์) เข้าชื่อขอแปรญัตติร่าง พรบ.งบประมาณฯ ในลักษณะที่จะมีการคว่ำร่าง พรบ.งบประมาณฯ นั้น นอกจากจะมีเสียงชูจากฝ่ายรัฐบาลคือ พล.ต.ประมาธฯ วาจาสภาไม่ผ่านร่าง พรบ.งบประมาณฯ ในครั้งนี้จะเสนอให้ยุบสภา ซึ่งประธานสอคคดลงกับคำกล่าวของ พล.ต.ชาติชาย ว่ารัฐบาลนี้จะป็นรัฐบาลประชาธิปไตยชุดสุดท้ายแล้ว รัฐบาลก็ยังได้ดำเนินนโยบายอีกประการหนึ่ง นั่นคือ การให้นายปรีชา ภันณาบุตร รัฐมนตรีว่าการประจำสำนักนายกรัฐมนตรีไปทบทวน นายประเทือง คำประกอบ เลขาธิการพรรคเกษตรสังคมให้เข้าร่วมรัฐบาลกับสหพรรคอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อ 27 กันยายน 2518 ด้วยเหตุผลเพื่อต้องการให้ทุกพรรคร่วมมือกันแก้ไข้ปัญหาของประเทศชาติ โดยยื่นข้อเสนอว่า เมื่อร่าง พรบ.งบประมาณฯ ผ่านสภาเรียบร้อยแล้ว รัฐบาลจะให้ที่นั่งในคณะรัฐมนตรี 3 ที่นั่ง² ซึ่งตามนัยนี้รัฐบาลคาดว่าจะได้เสียงสนับสนุนเพิ่มขึ้นอีก 19 เสียง จาก 267 ที่นั่งไปในสภาและนายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ หัวหน้าพรรคเกษตรสังคมก็ได้ปฏิเสธการทาบตามจากฝ่ายรัฐบาล เพียงแต่กล่าวว่า ยังมีใครมีการตกลงอย่างเป็นทางการเท่านั้น พร้อมกับนั้นก็ยังคงกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ถ้าหากทางฝ่ายรัฐบาลจะมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่จริง ทางพรรคจะเข้าร่วมในการปรับปรุงดังกล่าวด้วย³

ในที่สุดร่าง พรบ.งบประมาณแผ่นดินรายจ่ายประจำปี 2519 ก็สามารถผ่านสภาด้วยคะแนนเสียงสนับสนุน 139 ต่อ 100 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2518 โดยมีพรรคเกษตรสังคมสนับสนุนรัฐบาลทางอ้อมด้วย การงดเว้นออกเสียงในการลงมติผ่านร่าง พรบ.งบประมาณฯ

¹สัมภาษณ์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, นายกรัฐมนตรี, ในจุฑาส 1(7 ตุลาคม 2518):

²_____, "การเมืองหลังสี่กษบประมาณ แล้วอะไรต่อไป?" ประชาชาติ 2 (23 ตุลาคม 2510):9.

³_____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 2(30 ตุลาคม 2510):22.

ในวาระที่ 3

เมื่อร่าง พรบ. ผ่านสภาแล้ว ก็มาถึง "คำสัญญา" ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์¹ ที่จะ
 ดำเนินการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ โดยเฉพาะแต่งตั้งรัฐมนตรีที่ว่างให้เต็มในช่วงนี้ให้มี
 บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนฯ ต่างก็พยายามวิ่งเต้นรวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อสนับสนุนให้ตน
 เป็นรัฐมนตรี โดยนัยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีนั้น จะต้องสามารถให้คำรับรอง
 ได้ว่าจะมีสมาชิกสภาผู้แทนสนับสนุนอย่างน้อย 5 คน¹ พร้อมกันนั้นก็ได้พยายามเร่งเร้าให้
 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ รีบปรับปรุงคณะรัฐมนตรีชุดใหม่โดยเร็ว อาทิเช่น กลุ่มนายสุจินต์ และ
 นายวัฒนา และบุคคลสำคัญของพรรคสังคมนิยม ได้แก่ นายวัฒนา อัครเวม และ
 นายธเนศ เอียสกุล² เป็นต้น แต่ที่ปรากฏว่าถก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ะลอกการปรับปรุง
 คณะรัฐมนตรีด้วยการแถลงว่ายังไม่เป็นเรื่องเร่งด่วนแต่ประการใด³ การปรับปรุงคณะ
 รัฐมนตรีในตอนนี้ยังไม่ทำ จนกว่าจะกอนเปิดสมัยประชุมสามัญสภาผู้แทนฯ คราวหน้า
 อันหมายถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2519 โดยจะเพิ่มรัฐมนตรีให้ครบ 30 คน ตามที่รัฐธรรมนูญ
 ระบุไว้ นอกจากนั้นยังจะมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนรัฐมนตรีเดิมที่ประจำทำงานตามกระทรวง
 ต่าง ๆ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย⁴

ในระหว่างนี้ก็ปรากฏพฤติกรรมที่สื่อในลักษณะแสดงให้เห็นถึงการแสวงหาซึ่ง
 ผลประโยชน์ส่วนตัวและเป็นลักษณะของการกระทำที่ไม่ถูกต้องในฐานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ

1 _____, "เสถียรภาพรัฐบาล ข้อต่อรองที่กินตัวเอง," ประชาชาติ
 3(22 มกราคม 2519):11.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

3 _____, "รัฐบาลปรับปรุงแล้วจะพังหรืออยู่," ประชาชาติ 2 (30 ตุลาคม
 2518):6 - 8.

4 _____, "ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี ลูกเล่นลูกชนของนายกฯ," ประชาชาติ
 2 (6 พฤศจิกายน 2518):7.

ของบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนฯ ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน กล่าวคือ ได้มีการเข้าชื่อกันประมาณ 40 คน ขอซื้อข้าวในราคาต่ำกว่าท้องตลาดจากกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งทางองค์การสินค้าได้เปิดเนยรายชื่อ 9 คน ดังนี้

1. นายอุทัย ขุณหะจันทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข พรรคสังคมชาตินิยม สั่งซื้อ จำนวน 1,000 กระสอบ
2. นายสง่า วัชรภรณ์ พรรคธรรมสังคม สั่งซื้อจำนวน 440 กระสอบ
3. นายวัฒนา อัครวิเศษ พรรคสังคมชาตินิยม สั่งซื้อจำนวน 1,760 กระสอบ
4. ร.ต.ท.ระบิล นานากุล พรรคกิจสังคม สั่งซื้อจำนวน 1,000 กระสอบ
5. นายอุคมพร ขอเพิ่มกลาง พรรคกิจสังคม สั่งซื้อจำนวน 1,000 กระสอบ
6. นายประสาธ ไชยะโท พรรคธรรมสังคม สั่งซื้อจำนวน 5,000 กระสอบ
7. นายเฉลียว คิววงศ์ พรรคธรรมสังคม สั่งซื้อจำนวน 500 กระสอบ
8. นายปรีชา เพชรสิงห์ พรรคธรรมสังคม สั่งซื้อจำนวน 2,500 กระสอบ
9. นายทองปัทม์ เพ็ญเกษ พรรคแนวร่วมสังคมนิยม สั่งซื้อจำนวน 500 กระสอบ

การที่สมาชิกสภาผู้แทนฯ จำนวนดังกล่าว และ ดร.นิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการกล่าวว่าจะมีมากกว่า¹ ขอซื้อข้าวสารในราคาต่ำกว่าราคาควบคุม กระสอบละ 10 บาท โดยนายทองหยดฯ ขายให้ในราคากระสอบละ 325 บาท สมาชิกสภาผู้แทนฯ เอาไปขายในราคาตามท้องตลาด จะเป็นกระสอบละ 400 บาท โดยอ้างว่าเพื่อนำไปขายให้กับราษฎรโดยตรงนั้น นอกจากจะเป็นการทำลายศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสถาบันสภาผู้แทนฯ ในลักษณะขอมกินสอม กินเดียม กินน้ำตาล และข้าวสารโดยตรงแล้ว แม้แต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ นายภา เองก็เห็นว่าเป็นการกระทำไม่ถูกต้อง เพราะหากชาวบ้านเดือดร้อนก็ควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยเอง ไม่ใช่หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนฯ²

¹ สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแคว.

² _____, "ส.ส. กินจุ กินทั้งข้าวและชื่อของตัวเอง," ประชาชาติ

และนายบุญชู โรจนเสถียร ก็กล่าวว่าการกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้ เท่ากับเป็นการหา
คะแนนนิยมให้กับตัวเอง วิธีการนี้ตนเองได้คัดค้านมาตั้งแต่ต้น เพราะ เป็นมูลเหตุที่ทำให้
ตลาดการค้าชาวภายในประเทศเสียหาย¹

ในขณะที่มีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
ก็ได้พยายามชะลอวาทังไม่เป็นเรื่องควน นั้น เสียขำขันที่เห็นรัฐมนตรีว่าคนนี้ไม่ควรเป็น
คนนั้นควรเป็นรัฐมนตรี ก็ตั้งแทรกซ้อน ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่ตลอดเวลา ยอมทำความกระทบ
กระเทือนให้กับรัฐบาลโดยเฉพาะตัวนายกฯ เองไม่น้อย กล่าวคือ

1. พล.ท. ชาติ อังสุโชติ รัฐมนตรีว่าการ (รมต.) ทบวงมหาวิทยาลัยแห่งรัฐ
ได้มีหลายเสียงทำนายว่าทำงานน้อย ไม่มีการวางนโยบายและ/หรือนำนโยบายของสหพรรค
มาใช้แต่อย่างใด

2. นายใหญ่ สุวิชาติ รมต. ยุติธรรม ได้ถูกวิจารณ์ว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม
จะเป็นรัฐมนตรี ด้วยถูกกล่าวหาว่าเป็นบุคคลล้มละลาย และได้ปรารภกับเพื่อนสนิทอย่างประชด
ประชันและนอภีใจเสมอว่า จะขอลาออกเพื่อทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ อย่างเดียว

3. นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รมต. มหาดไทย มีเสียงวิจารณ์ว่า ทำงานไม่เป็น
อยู่ภายใต้การชี้แนะของข้าราชการประจำ มาทำงานสาย จนพรรคพวกด้วยกันให้นายว่า
"เท่ง - เทียง - ถึง"

4. นายทองหยด จิตต วีระ รมต. พาณิชย์ นายสุรินทร์ เทพกาญจนาร รมต.
อุตสาหกรรม นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริยวงศ์ รมช. ยุติธรรม และนายอนันต์ ฉายแสง รมช.
คมนาคม เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่นักการเมืองในกลุ่มสหพรรคอยู่เสมอ

นอกจากนี้กลุ่ม นายสุจินต์ และนายวังนาค ก็ยังได้พยายามจะโค่นล้มนายทองหยดฯ
เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จนทำให้เกิดการแตกแยกกับกลุ่มของ
นายทองหยดฯ นายสุรินทร์ฯ และ พ.ท.ท. บุญเลิศฯ มีผลทำให้กลุ่มหลังแยกตัวออกมาตั้งสำนัก

¹สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร อ่างแล้ว.

งานบริเวณหลังภัตตาคารหงส์ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เบื้องหลังที่กลุ่มแรกพยายามจะโค่นล้ม
กลุ่มหลัง คร.นิพนธ์ ศศิธร กล่าวว่าเป็นเพราะกลุ่มหลังมีจุดอ่อนบางอย่างและบังเอิญกลุ่ม
นั้นได้ถูกยุบให้เข้าเป็นพวกเดียวกับนายกฯ และต่อมาก็ได้ยกพวกไปเข้ากับพรรคกิจสังคมใน
ภายหลัง ซึ่งถ้าตนเองเป็นนายสุจินต์ฯ ตนก็บอกว่าจะโค่นล้มตรงไหน สำหรับนายจรูญฯ
คร.นิพนธ์ฯ ก็ยอมรับว่ามีความต้องการอยากจะเป็นรัฐมนตรีเหมือนกัน แต่กระทรวงไหนไม่
ทราบ

ส่วนนายทวิธา หัวหน้าพรรคธรรมสังคมเองก็มิได้มีความพึงพอใจในตำแหน่งที่
ตนเองได้รับเท่าใดนัก เพราะเห็นว่าตนเองควรจะได้ตำแหน่งรองนายกฯ อีกตำแหน่งหนึ่ง
ด้วยเหตุผลที่พรรคธรรมสังคมมีสมาชิกสภาผู้แทนฯ มากมายถึง 45 คน เป็นอันดับหนึ่งในกลุ่ม
สหพรรค ในช่วงนี้จึงได้เคลื่อนไหวใหม่ โดยดำเนินการให้สมาชิกพรรคยื่นข้อโหว่ลาออก
จากพรรคทิ้งไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ถ้าไม่ใช่ความสามารถของ นายทวิธา แล้ว จะไม่
สามารถรวมกลุ่มสมาชิกพรรคไว้ได้ นั่นก็หมายความว่า เสี่ยงสนับสนุนรัฐบาลจะเหลือน้อยลง
นอกจากนี้ยังได้ออกเงินส่วนตัวซื้อรถยนต์แจกสมาชิกสภาผู้แทนฯ ที่จะสนับสนุนให้ตนเป็นรอง
นายกฯ¹ รวมทั้งส่งซื้อรถยนต์ไฮโดรเจน สวาเกิน แจกอธิบดีในกระทรวงเกษตรฯ เพื่อเป็นของ
ขวัญและน้ำใจที่จะทำงานอยู่ภายใต้การบังคับบัญชากันไปในการที่ตนอาจจะเลื่อนเป็นรอง
นายกฯ² แต่ในที่สุดก็ตก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ทอบโตออกมาก่อนว่า ยังไม่คิดจะเพิ่มตำแหน่งนี้
ให้ใคร แต่อาจจำเป็นต้องตั้งก็เพื่อเหตุผลทางการเมือง³

สำหรับทางด้านพรรคกิจสังคมก็ปรากฏข่าวอยู่เสมอเกี่ยวกับมีสมาชิกสภาผู้แทนฯ
บางคน เช่น ร.ต.ท.ระบิล นานากุล พยายามกระทำควยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองได้

¹ สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแล้ว.

² _____, "บุบสลา ปฏิบัติการแสบทรง," ประชาชาติ 3 (29 มกราคม 2519): 24.

³ _____, "แนวทางปรับปรุงคณะรัฐมนตรี," ประชาชาติ 2 (6 พฤศจิกายน 2518): 8.

รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี อาทิ เช่น ร่วมกับฝ่ายค้านปลดอยชาว่าจะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ
รัฐบาลและดำเนินคดีเกี่ยวกับการทำงานของ นายใหญ่ ศวิตชาติ รมต.อุตสาหกรรม และ
นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รมต.มหาดไทย¹ ถึงแม้ นายบุญชู จะปฏิเสธว่าสมาชิกภายในพรรค
กิจสังคมไม่มีการข่มขู่หรือบีบบังคับให้แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี มีแต่เรียกร้องวานาจะให้คนทำงาน
ในตำแหน่งรัฐมนตรีนี้ และรัฐมนตรีนั้นบ้างเท่านั้น ส่วนความขัดแย้งในค่านความคิดเห็น
นายบุญชู ยอมรับว่าเป็นธรรมดาที่คองมืออย่างแน่นอน²

เมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ นายภา วาจเฉยคอเสียงเรียกร้องให้มีการปรับปรุง
คณะรัฐมนตรีดังกล่าว ทำให้เป็นที่ไม่พอใจต่อพรรคกรรมสังคมโดยเฉพาะกลุ่ม นายสุจินต์ฯ
และนายวัฒนา สมาชิกบางคนของพรรคกิจสังคม และพรรคสังคมนิยม ซึ่ง ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ฯ ได้เคยปฏิเสธบุคคลสำคัญของพรรค คือ นายวัฒนา อีศวเหม และนายชเนตร
เอี้ยสกุล เขารวมเป็นรัฐมนตรี โดยอ้างว่ายังไม่เหมาะสมกับกาลเวลา ซึ่งกำลังถูกโจมตี
จากสื่อมวลชน³ และเกลียดกลัวบุคคลบางคน⁴ ทั้งที่ตามโควตาทางพรรคสังคมนิยมยังขาด
อยู่อีก 1 ตำแหน่ง และก็ได้สนับสนุนรัฐบาลเรื่อยมา แต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ก็ไม่ได้แต่งตั้ง
กอรปกับเท่าที่ผ่านมาในการร่วมกับรัฐบาล นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ หัวหน้าพรรคมีบทบาท
เพียงแค่ว่าประสานผลประโยชน์ให้แก่รัฐบาลชุดสหพรรคเท่านั้น จึงต้องการมีอำนาจต่อรองกับ
ค่านายภา เพิ่มขึ้น จึงได้วางแผนบีบบังคับนายภา โดยการจะร่วมมือกับฝ่ายค้านเปิดประชุม
สมัชชาสามัญลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งหมด⁵

1 _____, "กรม. ตั้งเพื่อล้มหรือล้มเพื่อตั้ง," ประชาชาติ, หน้า 8 - 9.

2 สัมภาษณ์ บุญชู โรจนเสถียร อ่างแล้ว.

3 _____, "ตั้งรัฐบาลชุดใหม่ กว่าอายุจะสงบลงได้," จุดวิสัย 3 (20 มกราคม
2519): 11.

4 สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแล้ว.

5 _____, "ตั้งรัฐบาลชุดใหม่ กว่าอายุจะสงบลงได้," จุดวิสัย, หน้า 11.

ในระหว่างนี้ (11 ธันวาคม 2518 - 30 มกราคม 2519) ก็เกิดมีวิกฤตการณ์
ชุมนุมประท้วงของชาวไทยมุสลิมที่จังหวัดปัตตานี (โปรดดู ข้อ 1.1.4 การชุมนุมประท้วง
ของชาวไทยมุสลิมที่จังหวัดปัตตานี ในบทที่ 4) และการชุมนุมคัดค้านการขึ้นราคาข้าวสาร
จากถังละ 50 บาท ของกลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ (โปรดดูการชุมนุมคัดค้านการขึ้น
ราคาข้าวสาร ในบทที่ 4) พรรคฝ่ายค้านโดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ จึงได้ฉกฉวยโอกาสดังนั้น
เพื่อที่จะเสนอข้อคิด เปิดประชุมสภาสมัยวิสามัญไม่ไว้วางใจรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน
ขึ้น ในการนี้พรรคสังคมนิยมฯ ก็แสดงความต้องการจะเปิดอภิปรายซักฟอกรัฐบาล ทั้งแต่ปัญหา
ที่จังหวัดปัตตานีเริ่มเกิดขึ้น เช่นเดียวกับพรรคพลังใหม่ และแม้แต่พรรคเกษตรสังคมนิยมก็จะรวม
ลงข้อขอเปิดประชุมสมัยวิสามัญเช่นกัน

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ จึงได้ถือโอกาสนี้เริ่มดำเนินการตามแผนได้จัดให้มีการ
ประชุมระดับหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านขึ้นที่ภัตตาคารแมรี่ สยามสแควร์ ในวันที่ 29 ธันวาคม 2518
เพื่อรวบรวมรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนฯ พรรคฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล โดยที่
ตนเองก็มีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนฯ ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลจำนวนหนึ่งที่พร้อมจะร่วมสนับสนุน
การล้มครั้งนี้ด้วย พร้อมกันนั้นก็มีการพิจารณาจัดตั้งรัฐบาลผสมชุดใหม่ โดยให้พรรคประชาธิปัตย์
เป็นแกนนำ และมีพรรคจากกลุ่มสังคมนิยม อาทิเช่น พรรคสังคมนิยมฯ แนวร่วมสังคมนิยม
และพลังใหม่ เป็นคนเขารวมด้วย โดยจะได้รับจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีรวมประมาณ 7 ตำแหน่ง¹
ซึ่งถ้าทุกฝ่ายตกลงร่วมกันในหลักการแล้วจะเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจประมาณ วันที่ 8 - 9
มกราคม 2519 ในที่สุดบรรดาหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ เกษตรสังคมนิยม
พลังใหม่ แนวร่วมสังคมนิยม และสังคมนิยมก็ได้มีมติเสนอขอเปิดประชุมสภาสมัยวิสามัญไม่
ไว้วางใจรัฐบาลเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2519

ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนฯ ในกลุ่มสหพรรคเคลื่อนไหวในลักษณะบีบบังคับและกดดัน
ต่าง ๆ ให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ และการเคลื่อนไหวของฝ่ายค้านดังกล่าว ทำให้

¹ เรื่องเดียวกัน.

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ต้องรับคำเนิการแก้ไขโดยวิธีคัดต่อและชักชวนพรรคเกษตรสังคมซึ่งมีสมาชิก 19 คน เขาร่วมกับรัฐบาลในกลุ่มสหพรรคตั้งแต่ประมาณ 30 ธันวาคม 2518 เป็นต้นมา โดยเสนอจะให้ตำแหน่งรัฐมนตรี จำนวน 4 ที่นั่ง โดยนัยจะทำให้ฝ่ายค้านที่ขึ้นสู่อุทิตีเปิดประชุมสภาสมัยวิสามัญนั้น ไม่สามารถกระทำไ้เพราะจะมีสมาชิกไม่ครบตามจำนวน 123 คน ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ และจะทำให้รัฐบาลมีเสียงในสภาเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 161 เสียง จาก 142 เสียง ซึ่งจะมีผลทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลมั่นคงกว่าเดิม¹ รวมทั้งจะทำให้การแก่งแย่งตำแหน่งรัฐมนตรีในสหพรรคลดน้อยลง บุคคลสำคัญฝ่ายรัฐบาลที่เป็นฝ่ายคัดต่อทั้งทางหนังสือและด้วยตนเอง ได้แก่ นายปรีดา พัฒนถาบุตร หัวหน้าพรรคสันติชน รัฐมนตรีว่าการประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้เคยคัดต่อมาแล้วครั้งหนึ่งในระหว่างมีการพิจารณา ร่าง พรบ.งบประมาณมีผลทำให้สหพรรคกลมเกลียวกันดี จนทำให้ร่าง พรบ.งบประมาณสามารถผ่านสภาได้โดยง่ายด้วยเกรงว่าจะเสียโอกาสได้ตำแหน่งรัฐมนตรีที่ว่าง ให้แก่พรรคเกษตรสังคมไป

ในที่สุดที่ประชุมกรรมการกลางของพรรคเกษตรสังคม ซึ่งมี 26 คน ก็ได้มีมติให้เขาร่วมกับรัฐบาลด้วยคะแนนเสียง 18 ต่อ 7 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2519 ซึ่งขณะที่ออกเสียง นายสวัสดิ์ คำประกอบ รองหัวหน้าพรรคอ้างว่าตัวเขาและนายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ หัวหน้าพรรค ไม่อยู่ในที่ประชุม² และก็มีผลทำให้ นายประเทือง คำประกอบ เลขาธิการพรรค และ นายบุญส่ง ภูพานิชย์ สมาชิกพรรคเกษตรสังคม ขอดอนชื่อจากวุฒิสภาเปิดประชุมสภาสมัยวิสามัญไม่ไว้วางใจรัฐบาลที่ร่วมกับฝ่ายค้าน ทำให้วุฒิสภาของฝ่ายค้านมีสมาชิกรับรองไม่ครบ 123 คน ตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นอันว่าโมฆะ

ทางบ้านสหพรรค ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้จัดให้มีการประชุมสหพรรคขึ้นในวันที่ 6 มกราคม 2519 และได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า จะดำเนินการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่

¹สยามรัฐ (9 มกราคม 2519):1.

²ประชาธิปไตย (7 มกราคม 2519):12.

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ที่ประชุมจึงได้พิจารณาเรื่องดังกล่าวและในที่สุด ได้มีมติมอบหมายการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตัวบุคคลในคณะรัฐมนตรี ให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เป็นผู้พิจารณาแต่เพียงผู้เดียว ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ก็ได้มอบหมายให้แต่ละพรรค รวมทั้ง พรรคเกษตรสังคมเสนอรายชื่อผู้ที่เหมาะสมจะเป็นรัฐมนตรีมาให้พิจารณา ซึ่งทางฝ่ายพรรคเกษตรสังคมได้เสนอมารวมทั้งสิ้น 6 คน คือ นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์, นายแผน ศิริเวชพันธ์ (ต่อมาบุคคลทั้งสองได้ปฏิเสธรับตำแหน่ง) นายสวัสดิ์ คำประกอบ, นายประเทือง คำประกอบ, นายปัจจะ เกสรทอง, นายแสวง พิบูลย์สราวุธ, นายสมศาสตร์ รัตนศักดิ์ และ นายสันต์ เทพมณี

ส่วนทางพรรคฝ่ายค้าน เมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ได้ติดต่อกับพรรคฝ่ายค้านอื่น ๆ ตลอดจนมีการเข้าชื่อเพื่อจะขอเปิดประชุมสภาสมัยวิสามัญ เป็นที่เรียบร้อย ตามแผนของ นายประสิทธิ์ แล้ว ก็ปรากฏว่าได้มีการเจรจาต่อรองเป็นการภายในระหว่าง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กับนายประสิทธิ์ โดยฝ่าย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้รับรองว่าจะจัดให้มีการปรับปรุง คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ในวันที่ 7 มกราคม 2519 ขึ้น โดยจะมีบุคคลสำคัญของพรรคสังคมนิยมเข้าร่วมด้วย แต่มีเงื่อนไขว่าผู้คัดค้านการเปิดอภิปรายของฝ่ายค้านที่มี นายประสิทธิ์ สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง จะต้องยกเลิกไป¹ ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็สามารถตกลงกันได้ จึงเป็นอันว่า ผู้คัดค้านการขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลของฝ่ายค้านต้องล้มเหลวลงโดยปริยาย นอกเหนือจากการขอลอนชื่อออกจากบัญชีของสมาชิกพรรคเกษตรสังคมดังกล่าว ยังผลสร้างความไม่พอใจให้แก่ฝ่ายค้านอย่างยิ่ง ถึงกับ นายไชแสง สุกใส รองประธานพรรคสังคมนิยมฯ กล่าวว่า "...เมื่อผมมาค่อนไปเซ็นชื่อแทน 2 ส.ส. จากพรรคเกษตรสังคมที่ขอลอนจากบัญชีเสนอขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้แล้วกลับปรากฏว่า รัฐบาลยื่นขอเปิดประชุมเสียก่อนเสีย เรื่องนี้ผมสงสัยว่าประธานจะเบี้ยว แต่ก็ทำให้เห็นว่าประธานสภาคนนี้เป็นคนยังง..."²

¹ _____, "คึกฤทธิ์ถึงดาว ไท่ร่มศูนย์กลางมทนาว," จุดวิสัย 3(13 มกราคม 2519):12.

² เรื่องเดียวกัน.

เกี่ยวกับพฤติกรรมของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานสภา คร.นิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ข้อพิจารณาว่า

คุณประสิทธิ์ ได้เคยโลเลมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อตอนสหพรรคเริ่มแรกจัดตั้งรัฐบาล ฉะนั้นเมื่อเวลายังมีเรื่องสำคัญ จึงไม่ไปปรึกษาหารือทวายุเพราะเห็นว่า ตัวคุณประสิทธิ์เองอยู่พรรคหนึ่ง (หมายถึงกลุ่มสหพรรค) แต่ใจไปอยู่อีกพรรคหนึ่ง (พรรคประชาชนไทย)

จากผลการปรับปรุงรายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2519 ปรากฏว่าได้สร้างความไม่พอใจแก่สมาชิกในกลุ่มสหพรรคอย่างมากที่แต่งตั้งบุคคลจากพรรคเกษตรสังคมเป็นรัฐมนตรีรวมรัฐบาลถึง 4 ตำแหน่ง เพราะเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมแก่กลุ่มสหพรรคที่ร่วมจัดตั้งรัฐบาลและสนับสนุนมาตั้งแต่เริ่มแรก ทั้ง ๆ ที่ยังไม่แน่ใจว่าพรรคเกษตรสังคมจะรวมด้วย 100 เปอร์เซ็นต์หรือไม่ เพราะเป็นที่แน่นอนว่ากลุ่มของ นายเสวตราไม่รวมด้วยจึง ไม่น่าว่าพรรคเกษตรสังคมจะสนับสนุนรัฐบาล ทั้ง 19 เสียง สำหรับรายชื่อที่จะเข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่มี 9 คน ดังนี้

1. นายวัฒนา	อัสวเหม	พรรคสังคมชาตินิยม
2. นายชเนศร	เอี้ยสกุล	"
3. นายสวัสดิ์	คำประกอบ	พรรคเกษตรสังคม
4. นายประเทือง	คำประกอบ	"
5. นายปัจจะ	เกสรทอง	"
6. นายแสง	พิบูลย์สรราช	"
7. นายประทวน	รมยานนท์	พรรคชาติไทย
8. นายชูลิน	โคนนท์	พรรคธรรมสังคม
9. นายประภัทรพงศ์	เวชชาชีวะ	พรรคไท

ส่วนรัฐมนตรีเดิมที่ไม่มีชื่อในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่มี 6 คน คือ

1. นายใหญ่	ศวิตชาติ	พรรคกิจสังคม
2. พล.ร.อ. กมล	สีตะกสิน	"

3. นายบุญคุ้ม	จันทร์ศรีสุริยวงศ์	พรรคพลังประชาชน
4. พล.ท.ชาย	อังกูโชติ	พรรคธรรมสังคม
5. นายอนันต์	ศักดิ์ประไพ	พรรคไท
6. นายประเสริฐ	บุญสม	พรรคสังคมนิยม

ความไม่พอใจที่เห็นได้ชัดได้แก่ พรรคสังคมนิยม และธรรมสังคม กล่าวคือ นายประสิทธิ์ว่า โลกกล่าววาทำแหน่งในพรรคสังคมนิยมมิได้เพิ่มขึ้น เท่าที่ใดจำนวน 3 ที่นั่ง นั้นเป็นโควตาของพรรคอยู่แล้ว "เป็นเรื่องเก่าแก่ และมันเหือดแล้วทั้ง 10 เดือน แล้วนี่"¹

ส่วนพรรคธรรมสังคมได้มีปฏิกิริยาในหมู่สมาชิกหลายกลุ่มด้วยกัน บางกลุ่มไม่พอใจ หลังจากที่ปรับปรุงแล้วไม่มีชื่อพรรคพวกของตน ซึ่งเป็นรัฐมนตรีอยู่ก่อน บางกลุ่มที่หวังว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะได้เป็นรัฐมนตรีแต่ไม่ได้ โดยเฉพาะกลุ่ม นายสุจินต์ และ นายจรูญ ส่วน นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ ได้รวบรวมสมาชิกสภาพรรคธรรมสังคม จำนวน 20 คน เข้าชื่อมีหนังสือถึงนายกฯ เรียกร้องให้พิจารณาทบทวนการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี โดยทางกลุ่มไม่เห็นด้วยที่จะให้พรรคเกษตรสังคมเข้าร่วมด้วย เพราะเห็นวาระรัฐบาลที่มีเสียงสนับสนุน จากกลุ่มสหพรรค ก็มีเสียงมั่นคงในสภาอยู่แล้ว

สำหรับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้แถลงถึงเหตุผลในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ที่มีพรรคเกษตรสังคมเข้าร่วมด้วย เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2519 ว่าก็เพื่อให้เสถียรภาพของรัฐบาลมั่นคง เพราะเดิมรัฐบาลมีเสียงสนับสนุน 142 เสียง (รวมนายสมศักดิ์ สมบูรณ์ทรัพย์ ด้วย) แต่หากขาดหายไปประมาณ 8 - 9 เสียง รัฐบาลก็อาจจะล้มได้ เพราะฉะนั้นเมื่อเอาพรรคเกษตรสังคมเขามารวมด้วยแล้ว ก็จะทำให้รัฐบาลมีเสียงเพิ่มขึ้นเป็น 161 เสียง ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลมั่นคงกว่าเดิม สามารถดำเนินนโยบายให้บรรลุตามเป้าหมาย

¹ ประชาชาติ (8 มกราคม): 12.

ได้

อย่างไรก็ตามทางกลุ่มสหพรรคได้จัดให้มีการประชุมนัดพิเศษขึ้นในตอนเย็นของวันที่ 7 มกราคม 2519 เพื่อพิจารณาปัญหาว่าเห็นควรจะให้พรรคเกษตรสังคมเข้าร่วมด้วยหรือไม่ ก็ปรากฏว่าไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดจึงมีมติให้นายกฯ เป็นผู้พิจารณาตัดสินเอง

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ จึงได้จัดให้มีการประชุมบรรดารัฐมนตรีระดับหัวหน้า รองหัวหน้า และเลขาธิการพรรค ในกลุ่มสหพรรคเป็นกรณีพิเศษขึ้นที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2519 ผลปรากฏว่าที่ประชุมสามารถตกลงในปัญหาการปรับปรุงแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ได้ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ก็ได้นำรายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดใหม่กราบบังคมทูลฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต่อไป เมื่อเวลาประมาณ 12.20 น. ของวันที่ 8 มกราคม นั้นเอง ซึ่งปรากฏว่าบุคคลที่ต้องการเป็นรัฐมนตรีเคยถูกโจมตี และรัฐมนตรีบางคนที่เคยถูกตำหนิ อาทิเช่น นายบุญเท่งฯ นายใหญ่ฯ และ พล.ท.ซาอูฯ เป็นต้น ไม่ได้รับแต่งตั้ง ถูกสับเปลี่ยน และให้พ้นออกจากตำแหน่ง ดังมีรายชื่อนามตามผนวก ณ.

คณะรัฐมนตรีชุดปรับปรุงใหม่ครั้งล่าสุดนี้มี 30 คน คำร้งตำแหน่งรวมทั้งสิ้น 35 ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งนายกฯ 1 ตำแหน่ง รองนายกฯ 3 ตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการ 31 ตำแหน่ง จากทั้งหมด 30 คนนี้ มีผู้ดำรงตำแหน่งควบ 2 ตำแหน่ง 5 คน โดยมาจากพรรคต่าง ๆ รวม 6 พรรค ดังปรากฏรายละเอียดดังนี้

1. พรรคกิจสังคม มีสมาชิก 18 คน ได้ตำแหน่ง รวมท. 3 คน (ไม่นับตำแหน่ง นรม. และ รอง นรม.)²

2. พรรคธรรมสังคม มีสมาชิก 45 คน ได้ตำแหน่ง 9 คน เป็น รวมท. 5 คน

¹สยามรัฐ (9 มกราคม 2519):1.

²รัฐธรรมนูญ มาตรา 177 กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกไม่เกิน 30 คน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน.

(คำร้องตำแหน่ง 6 ตำแหน่ง) และ รมช. 4 คน (ไม่นับตำแหน่งรอง นรม.)

3. พรรคชาติไทย มีสมาชิก 20 คน ได้ตำแหน่ง 7 คน เป็น รมท. 3 คน และ รมช. 4 คน (ไม่นับตำแหน่ง รอง นรม.)

4. พรรคเกษตรสังคม มีสมาชิก 19 คน ได้ตำแหน่ง 4 คน เป็น รมท. 1 คน และ รมช. 3 คน

5. พรรคสังคมชาตินิยม มีสมาชิก 16 คน ได้ตำแหน่ง รมช. 3 คน

6. พรรคสันติชน มีสมาชิก 8 คน ได้ตำแหน่ง 2 คน เป็น รมท. 1 คน และ รมช. 1 คน

7. พรรคไท มีสมาชิก 4 คน ได้เป็น รมช. 1 คน

8. พรรคประชาชนธรรม มีสมาชิก 6 คน ได้เป็น รมช. 1 คน

ในทันทีที่รายชื่อคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ประกาศออกมา กลุ่ม ส.ส. สหพรรคซึ่งอยู่ใน พรรคธรรมสังคม (บางส่วน) สังคมชาตินิยม (บางส่วน) สันติชน และกลุ่มคำสับ ทางแสดง ความไม่พอใจอย่างรุนแรง เพราะพรรคพวกของตนไม่ได้รับการแต่งตั้ง ส.ส. สหพรรคจึง แยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งยังคงสนับสนุนรัฐบาลต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งหันไปรวมมือสนับสนุน พรรคฝ่ายค้านร่วมกันยื่นอุทธรณ์ขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 159 ส.ส. สหพรรคในพรรคธรรมสังคมที่แตกแยกออกมารวมกับฝ่ายค้าน ได้แกกลุ่ม ของ นายสุจินต์ และนายจรูญ ซึ่งมีไม่ต่ำกว่า 10 คน¹ โดยมาตั้งสำนักงานที่ตึกแถว 2 คูหา ถนนเพชรบุรี ส่วนพรรคสังคมนิยม นั้น นอกจากนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ หัวหน้าพรรค จะกล่าวด้วยความน้อยใจว่าทางพรรคไม่ได้ตำแหน่งเพิ่มเติมอะไรเลย เท่าที่ได้ใหม่นี้ก็เป็น โฉวเก่าแก่ของพรรคสังคมนิยมแล้ว ยิ่งได้กล่าวต่อไปถึงเรื่องที่ทางพรรคฝ่ายค้านจะเปิด อภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลจะต้องมีการประชุมพิจารณาปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกภายในพรรคก่อน และถ้าปรากฏว่าเห็นชอบกับประเด็นที่ทางฝ่ายค้านเปิดอภิปรายก็จะยกมือสนับสนุน และต่อมาก็ปรากฏว่าในวันที่ 10 มกราคม 2519 นายประสิทธิ์ฯ ได้จัดให้มีการประชุม

¹ ประชาธิปไตย (11 มกราคม 2519): 12.

ปรึกษาหารือบรรดา ส.ส. เกือบทุกพรรคชั้นที่บ้านบางขุนาก จังหวัดฉะเชิงเทรา ปรากฏว่า นอกจากฝ่ายค้านจะไปร่วมประชุมอย่างคับคั่งแล้ว ยังมีส.ส. จากสหพรรคไปร่วมด้วยอีกเป็นจำนวนมาก¹ นอกจากนี้ นายประเสริฐ บุญสม สมาชิกพรรคสังคมนิยม ซึ่งถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ยื่นใบลาออกจากการเป็นสมาชิกสหพรรคเมื่อวันที่ ๘ มกราคม 2519 โดยอ้างเหตุผลว่าเป็นสมาชิกสหพรรคทำให้ไม่มีเวลาเยี่ยมเยียนประชาชน²

ความแตกแยกในกลุ่มสหพรรคได้กลายไปถึง นายอนันต์ ฉายแสง รองหัวหน้าพรรคสันติชน ผู้ได้รับการโยกย้ายจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมไปเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยยื่นใบลาถึง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ผ่านเจ้าหน้าที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๘ มกราคม 2519 โดยอ้างเหตุผลว่า ตนไม่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานกระทรวงสาธารณสุข และไม่พอใจที่ได้รับการแต่งตั้งให้ไปร่วมงานกับ ส.ส. "โสภณี" เช่น นายสวัสดิ์ คำประกอบ³ รองหัวหน้าพรรคเกษตรสังคมที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ผลจากการที่ นายอนันต์ ฉายแสง ลาออกดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้สมาชิกพรรคสันติชนซึ่งมีอยู่ 3 ที่นั่ง ลาออกจากสหพรรคตามไปด้วย 6 ที่นั่ง⁴

ต่อมาในตอนเช้าวันที่ 10 มกราคม 2519 นางสุนิรัตน์ เตลาน หัวหน้าพรรคแผ่นดินไทย ได้ร่วมกับพวก 4 คน ลาออกจากการเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี โดยอ้างเหตุผลว่า นายกรัฐมนตรีไม่เคยปรึกษาหารือเลย และเพื่อมาทำงานในหน้าที่ ส.ส. คำนึงเสียให้

¹ ประชาธิปไตย (12 มกราคม 2519): 12.

² ประชาชาติ (10 มกราคม 2519): 12.

³ _____, "สรุปข่าวในรอบสัปดาห์," ประชาชาติ 3 (29 มกราคม 2519): 17.

⁴ ประชาธิปไตย (11 มกราคม 2519): 1.

สะดวกและได้เปิดเผยว่า ส.ส.ในกลุ่มคำสืบริวมตัวกันทั้งหมด 19 คน จะทำการคัดค้าน
 รัฐบาลชุดใหม่¹ เนื่องจากพรรคในกลุ่มคำสืบริวมนับสนุนรัฐบาลมาโดยตลอดแต่กลับไม่ได้
 ตำแหน่งอะไรเลย² ส่วน นายบุญคุ้ม จันทศรีสุริยวงศ์ หัวหน้าพรรคพลังประชาชน ซึ่งมี
 สมาชิก 2 คน เป็นผู้ที่ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม
 เปิดเผยว่า ตนเองไม่ได้ทำอะไรผิดเลย ทำไมถึงทำกันอย่างนี้ ถ้าหาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์
 รู้ตัวว่าทำผิดแล้วรีบแก้ไขก็อาจจะดีกว่าที่จะปล่อยให้เหตุการณ์เช่นนี้³ และที่แสดงให้เห็นได้
 ชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือ พรรคเกษตรสังคมไม่สามารถนำสมาชิกรวมมาสนับสนุนรัฐบาลได้ครบ 19 เสียง
 ทั้งนี้เนื่องจากนายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ หัวหน้าพรรคปฏิเสขที่จะร่วมกับรัฐบาล ซึ่งแน่นอน
 ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่มั่นคงมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แม้แต่สมาชิกภายในพรรคกิจสังคมเองก็ไม่พอใจในการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี
 ชุดใหม่นี้ ก็จะได้เห็นได้จากการเปิดเผยของ นายประวิทย์ ศรีธัญญรัตน์ ส.ส.พรรคกิจสังคม
 และเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ว่า

สมาชิกสภาแทนฯ พรรคกิจสังคม ประมาณ 10 คน อาทิเช่น นายปลง เจริญรัตน์
 (ส.ส.ปราจีน), นายสะท้อน กุลวรรณ (ส.ส.สกลนคร) และนายอุดมพร
 ขอมเพิ่มกลาง (ส.ส.มหาสารคาม) เป็นคน ไม่พอใจเป็นอย่างมาก เพราะพรรค
 เสียที่นั่งของพรรคไป 2 ที่นั่ง และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ หัวหน้าพรรคไม่เคยประชุม
 ปรึกษาลูกพรรคมาก่อน และยังได้ให้ความเห็นอีกด้วยว่า "ไม่เห็นด้วยกับที่ให้มี
 ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีถึง 3 ตำแหน่ง เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น ดูเป็นการ
 ฟุ่มเฟือย"⁴

¹สยามจดหมายเหตุ 1 (9 - 15 มกราคม 2519): 32.

²ประชาชาติ (10 มกราคม 2519): 12

³ประชาธิปไตย (10 มกราคม 2519): 12.

⁴สยามจดหมายเหตุ, หน้า 32.

สำหรับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ นายกรัฐมนตรี ให้ความเห็นว่า "การปรับปรุงครั้งนี้ เพื่อให้เสถียรภาพของรัฐบาลมั่นคง เพราะเมื่อถึงพรรคเกษตรสังคมนารวมด้วย รัฐบาลจะมีเสียงเป็น 161 เสียง นอกจากนั้นต้องการให้ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย โดยพยายามให้เกิดขึ้นทั้งสองอย่าง" และยังได้ให้ความคิดเห็นกรณีเกี่ยวกับพรรคกลุ่มคำสับ ไม่พอใจที่ไม่ได้รับการพิจารณาทั้ง ๆ ที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลมาโดยตลอดว่า "ถารวมพรรคเกษตรสังคมนารวมแล้ว จะมีจำนวนเสียงทั้งสิ้น 161 เสียง จะให้เป็นรัฐมนตรีทั้งหมดไม่ได้แน่ ต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงจะทำได้ จึงจะทำให้ทุกฝ่ายพอใจหมดทุกคน" ส่วนกรณีที่มี ส.ส. จากสหพรรคลาออกเป็นจำนวนมากนั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เผยความรูสึกว่า "ผมไม่รู้รู้สึกอะไรเลยสบายมาก"¹

แม้ว่ารัฐบาลจะมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่แล้วก็ตาม แต่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ก็ยังคงยืนยันจะขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลตามมาตรา 159 ทอไป² ประกอบกับการที่ ส.ส. กลุ่มสหพรรคซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลเกิดการแตกแยกและแปรพักตร์ออกมาเช่นนั้น จึงทำให้โอกาสที่พรรคฝ่ายค้านจะเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลมีมากยิ่งขึ้น จนถึงขนาด นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ กล่าววา "เป็นวาระสุดท้ายของรัฐบาลแล้ว"³ ดังนั้นในวันที่ 10 มกราคม 2519 พรรคประชาธิปัตย์จึงได้จัดให้มีการประชุมสมาชิกขึ้น เพื่อพิจารณาปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเสนอญัตติขอเปิดประชุมสภาสามัญวิสามัญ เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล การกำหนดหัวเรื่องและตัวบุคคลผู้อภิปรายซึ่ง นายวิระ มุสิกพงศ์ โฆษกพรรคแถลงว่าทางพรรคได้กำหนดผู้อภิปรายไว้แล้วประมาณ 10 คน

ส่วนทางบ้านพลังใหม่ก็จัดให้มีการประชุมกรรมการบริหารและ ส.ส. ของพรรค

¹ สยามรัฐ (10 มกราคม 2519): 16.

² สยามจดหมายเหตุ, หน้า 31.

³ ประชาชาติ (10 มกราคม 2519): 12.

เพื่อรวมอภิปรายและออกเสียงไม่ไว้วางใจรัฐบาล รวมทั้งกำหนดตัวบุคคลผู้อภิปรายไว้เช่นกัน¹
 ทางด้าน นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ ก็ได้ยืนยันว่าใคร่ร่วมลงชื่อในญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป
 เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งกลุ่มของพรรคประชาธิปัตย์และสังคมนิยมแห่งประเทศไทย²

หลังจากที่พรรคฝ่ายค้านเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลตาม
 รัฐธรรมนูญ มาตรา 159 แล้ว นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานสภา ก็ได้สั่งดำเนินการ
 และบรรจุเรื่องเข้าระเบียบวาระการประชุมทันที ในที่สุดก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
 ประกาศเรียกประชุมสมัยวิสามัญแห่งรัฐสภา พ.ศ. 2519 ตั้งแต่วันที่ 12 ม.ค. 19 เป็นต้นไป
 เมื่อวันที่ 10 ม.ค. 19 ซึ่งสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาก็ได้นัดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก
 ในวันที่ 14 ม.ค. 19 โดยบรรจุญัตติควนขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 159
 ซึ่ง ม.ร.ว. เสนีย์ เป็นผู้เสนอในวาระที่ 2 และการลงมติจะไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ
 รัฐบาลนั้นอยู่ในวาระที่ 2 ของการประชุมในวันที่ 15 ม.ค. 19

จากการที่ ส.ส. ในกลุ่มสหพรรคเกิดการแตกแยกและแปรพักตร์ไปร่วมกับฝ่ายค้าน
 ดังกล่าว มีผลทำให้ ม.ร.ว. กิจฤทธิ์ และรัฐมนตรีคนอื่นๆ เกิดความยากลำบากในการ
 คาคคะแนจำนวนคะแนนเสียงสนับสนุนรัฐบาลที่แน่นอน³ และพรรคเกษตรสังคมที่เพิ่งถึงเข้า
 มารวมด้วยก็ยังไม่มั่นใจว่าจะได้เสียงสนับสนุนครบ 19 เสียง ม.ร.ว. กิจฤทธิ์ จึงได้จัดให้
 มีการประชุมบุคคลสำคัญของพรรคกิจสังคม และชาติไทยขึ้นที่บ้านนายกรัฐมนตรี ขอยสวนพลู
 ในตอนเช้าของวันที่ 11 ม.ค. 19 ในที่ประชุมได้มีการพิจารณาในประเด็นปัญหา 3 ประการ

¹ ประชาชาติ (11 มกราคม 2519): 12.

² ประชาชาติ (10 มกราคม 2519): 12.

³ ประชาธิปไตย (12 มกราคม 2519): 12.

³ ประชาธิปไตย (12 มกราคม 2519): 12.

คือ¹

- 1) จะยินยอมให้มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลในรัฐสภา จนรัฐบาลถูกลงมติไม่ไว้วางใจหรือไม่
- 2) รัฐบาลจะลาออกก่อนการอภิปรายหรือไม่และ
- 3) รัฐบาลจะยุบสภาหรือไม่

ส่วนในตอนเย็นของวันที่ 11 ม.ค. 19 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้เชิญนายทหารระดับสูงจาก 3 เหล่าทัพไปร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์ต้อนรับปีใหม่ ที่บ้านพักส่วนตัว ขอยสวนพลูงานเลี้ยงได้เริ่มขึ้นเมื่อเวลาประมาณ 19.00 น. และยุติเวลา 23.30 น. มีนายทหารไปร่วมประมาณ 200 คน รวมทั้งนายบุญเท่งฯ นายบุญชูฯ พล.ต.ประมาณฯ และ พล.ต.ชาติชายฯ จากพรรคชาติไทย ส่วนบุคคลสำคัญของพรรคธรรมสังคมได้รับเชิญให้ไปร่วมงานครั้งนี้ด้วย²

ต่อมาเวลาประมาณ 09.00 น. ของวันที่ 12 ม.ค. 19 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้จัดให้มีการประชุมระหว่างบุคคลสำคัญของพรรคกิจสังคมและชาติไทย คือ นายบุญเท่งฯ นายบุญชูฯ พล.ต.ประมาณฯ พล.ต.ชาติชายฯ และ พล.ต.ศิริ สิริโยธิน อีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมได้ปรึกษาถึงสถานการณ์ของบ้านเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล มีความเห็นพ้องต้องกันว่าไม่มีทางใดจะดีกว่าการยุบสภา เพราะแต่ละพรรคในขณะนั้นไม่มีพรรคใดที่มีเสียงสนับสนุนอย่างเด็ดขาด แม้รัฐบาลจะลาออก การจัดตั้งรัฐบาลใหม่ก็จะประสบความวุ่นวายดังที่เป็นอยู่ ดังนั้นจึงมีมติให้ยุบสภา³ หลังจากนั้นเวลาประมาณ 15.00 น. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ก็ได้นำคณะรัฐมนตรี

¹ สยามรัฐ (12 มกราคม 2519): 16.

ประชาชาติไทย (12 มกราคม 2519): 12.

² สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศศิธร อ่างแล้ว.

³ ประมาณ อภิเรกสาร, บันทึกความทรงจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, หน้า 111.

ชุดใหม่เข้าเฝ้าเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณ และรับพระบรมราชาวาทจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน การเข้าเฝ้าใช้เวลา 15 นาที หลังจากนั้นก็มุ่งตรงไปยังสถานี
โทรทัศน์สีกองทัพบก ของ 7 จนกระทั่งเวลาประมาณ 22.00 น. ก็มีพระราชกฤษฎีกายุบสภา
ผู้แทนราษฎร มีผลให้อายุของสภาผู้แทนฯ สิ้นสุดลงในที่สุด

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ต้องยุบสภาตามที่ปรากฏในพระราชกฤษฎีกา
ยุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งให้ไว้ ณ วันที่ 12 มกราคม พุทธศักราช 2519 เนื่องจากสภาผู้แทน
ราษฎรประกอบด้วยพรรคการเมืองต่าง ๆ หลายพรรค และก็ไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งมีจำนวนมากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาล ได้จำเป็นต้องอาศัยพรรค
การเมืองหลายพรรคเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลจนเป็นเหตุให้เกิดอุปสรรคในราชการแผ่นดินและ
กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่
ขึ้นอีกก็ตาม อุปสรรคดังกล่าวนี้ก็อาจจะสิ้นสุดลงได้ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของการ
ปกครองในระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ยังได้กล่าวปราศรัยต่อประชาชนชาวไทยผ่านทาง
สถานีวิทยุและโทรทัศน์เป็นเวลานานประมาณ 20 นาที แถลงถึงเหตุผลในการยุบสภาเพิ่ม
เติมพอสรุปได้ว่าสืบเนื่องมาจากบรรดาพรรคการเมืองที่มีอยู่ในขณะนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากมาย
เกินไปและไม่มีพรรคใดได้รับเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาดในสภา พอที่จะจัดตั้งรัฐบาลโดยไม่
ต้องไปร่วมกับพรรคอื่นซึ่งรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ เองก็ประกอบด้วยพรรคการเมืองซึ่งมี
สมาชิกมากบ้างน้อยบ้าง รวมกันถึง 16 - 17 พรรค จึงทำให้เกิดความวุ่นวายยุ่งยากทำให้
รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพที่มั่นคงต้องถูกกดดันจากหลาย ๆ ฝ่ายมายังรัฐบาล เพื่อแสวงหา
ประโยชน์ใส่ตนเอง ซึ่งมีนโยบายสาธารณะมีสมาชิกสภาผู้แทนฯ บางคนแย่งกันเป็น
รัฐมนตรีและบางคนก็เรียกร้องผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งตนก็ได้พยายามใช้ความเยือกเย็น
อดทนมานานถึง ๖ เดือนเศษ ในการบริหารงานต้องยอมเสียศักดิ์ศรี ละความโกรธ ลดความ
ถือตัว รวมทั้งทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองและมีความเห็นว่า แม้รัฐบาลชุดของ
ตนจะพ้นจากหน้าที่ไป รัฐบาลใหม่ที่จะตั้งขึ้นมาในอนาคตก็จะต้องประสบกับความยุ่งยากสับสน
เช่นเดียวกันอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง รัฐบาลใหม่จะไม่มีเสถียรภาพไม่สามารถบริหารประเทศ

ได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มเม็ดเต็มหน่วย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานให้ออกพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรเสีย เพราะไม่ต้องการให้เกิดความสับสนวุ่นวายจนกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ และเป็นเหตุให้คนไทยเกิดความแตกแยกกันเอง ชาติสามัคคีเป็นอันตรายท้อเอกราชของชาติ

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ยืนยันในคำปราศรัยว่าตนต้องการให้ประเทศไทยดำเนินการปกครองในระบบประชาธิปไตยสืบต่อไป การยุบสภาผู้แทนราษฎรก็ทำไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจรัฐบาลเอาไว้โดยจะจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนฯ ขึ้นมาใหม่ วันที่ 4 เมษายน ศกนี้ และขอให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินว่าการกระทำทั้งหมดของคนผิดหรือถูก ถ้าหากเห็นว่าผิดก็จงอย่าได้เลือกคนเข้ามาเป็นผู้แทนอีก แต่ถ้าหากเห็นว่าถูกก็ขอให้เลือกคนเข้ามาใหม่ คนใดเสียเพื่อประชาธิปไตยมานานกว่า 30 ปีแล้ว ได้ใช้ความอดทนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในตัว ได้เสียสละไปหลายอย่างเพื่อรักษาระบบประชาธิปไตยให้คงอยู่ต่อไป จึงให้ประชาชนให้ความร่วมมือโดยการประกอบอาชีพการงานต่อไปตามปกติ ช่วยกันไปใช้สิทธิ์ออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้แทนราษฎร ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 4 เมษายน นี้¹

ต่อมาเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2519 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้ชี้แจงถึงเหตุผลในการยุบสภาฯ เพิ่มเติมแก่ผู้สื่อข่าวอีกว่า รัฐบาลเข้าใจว่าแม้รัฐบาลจะชี้แจงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนฯ ในการเปิดอภิปรายทั่วไปได้สมเหตุผลอย่างไร เสียงของรัฐบาลในสภาฯ ก็ไม่แน่นอนแล้ว เสียงที่จะยกมือไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ ไม่ใช่เสียงที่เป็นธรรมอีกต่อไป เป็นเสียงที่เกิดจากการเล่นการเมืองที่โง่โง่ ใต้อิน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ยังกล่าวอีกด้วยว่า ถ้าฝ่ายค้านจะคว่ำรัฐบาลในสิ่งที่รัฐบาลทำผิดจริง ๆ ก็จะไม่ว่าอะไร แต่การหาคะแนนเสียงโดยดึงคนจากพรรครัฐบาลไปช่วยวิธีการต่าง ๆ กัน เมื่อได้คะแนนเสียงพอแล้วจึงคว่ำรัฐบาลนั้น เป็นการคว่ำรัฐบาลโดยรัฐบาลมิได้ทำผิดอะไรมาก

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2521 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้รับเชิญจากคณะวิศวกรรมศาสตร์

¹ สยามจดหมายเหตุ, หน้า 28 - 29.

————, "ชาวบ้านเราในรอบสี่ปักษ์," จุฑารัตน 2(27 มกราคม 2519): 8.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้บรรยายเรื่อง หัวโขนประชาธิปไตย เพื่อประกอบการฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับตัวของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ในขณะที่เป็นนายกรัฐมนตรีที่มีชื่อว่า Mask Dance

ณ หอประชุมใหญ่จุฬาฯ โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้บรรยายถึงชีวิตการเป็นนายกรัฐมนตรีที่ถูกกดดันจากฝ่ายต่าง ๆ ว่า ตลอดเวลาที่เป็นนายกฯ เป็นระยะเวลาที่มีรัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทุกอย่าง แมแต่จะโล่งวางระเบิดกันตามถนนหนทางก็ทำไคนอกจากนี้ในสภาผู้แทนฯ ก็มีแต่ความวุ่นวาย เพราะมีพรรคการเมืองมากมายหลายพรรคและพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลก็มีจำนวนมากหลายพรรค ไม่สามารถควบคุมได้ทั่วถึงหรือรักษาระเบียบวินัยไว้ได้ พรรคตั้งแค่นี้ใหญ่ไปหาเล็กมีการเรียกร้องประโยชน์ตนและต่อสู้เพื่อประโยชน์ของตนอย่างเปิดเผย ผู้แทนฯ ก็มีอำนาจวาสนาจะไลรัฐบาลออกเมื่อใดก็ได้สมาชิกที่สนับสนุนมีอยู่ 160 กว่า หรือ 170 คน แต่ละคนก็มีความอยากจะเป็นรัฐมนตรีกันทั้งนั้น มีการคิดคดโกงและขู่ว่าจะชิงเก้าอี้กันต่าง ๆ นานา วุ่นวายอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีการประชุมพรรคทุกครั้ง ก็จะต้องมีการพูดถึงเรื่องตำแหน่งรัฐมนตรี ถึงกับมีสมาชิกสภาผู้แทนฯ สตรีเสนอให้ผลักดันเป็นรัฐมนตรีคนละเคื่อน อันเนื่องมาจากความเมื่อนายในสถานการณืเช่นนั้น ทั้งนี้ เพื่อจะใคร่เป็นกันทุกคน เพราะจะเป็นพร้อมกันทั้งหมด รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้ได้ถึง 170 คน ทางด้านสภาฯ ก็ไม่เคยมีความปกติสุข แต่ละวันแต่ละการประชุมจะมีแต่เรื่องขอเสนอเปิดอภิปรายจากฝ่ายค้านและซักถามกันยืดยาวนอกจากฝ่ายค้านแล้ว ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลก็มีความแตกแยก ชัดแย้ง กดดันมาที่ตัวนายกฯ จนตนเองต้องยอมรับว่า ใ้เป็นหนอนซึ่งไม่ใช่มีตัวสองตัว แต่มีจำนวนมากมายเมื่อพิจารณาเห็นว่าไม่มีทางแก้ไขอย่างอื่นแล้วจึงยุบสภาโดยหวังว่าเมื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่แล้ว จะทำให้ได้รัฐบาลที่มีเสียงข้างมากสามารถที่จะบริหารราชการแผ่นดินด้วยความราบรื่น

สุดท้าย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้ให้คติแก่ผู้เข้าฟังการบรรยายว่า ถ้าไม่อยากแก่เร็ว

ตายเร็ว ก็อย่าไปเป็นนายกรัฐมนตรีเมืองไทย¹

ต่อมาเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2521 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ได้รับเชิญให้มาบรรยาย เรื่อง "อนาคตและความมั่งคั่งของประเทศไทย" ณ ห้องบอลรูม โรงแรมนารายณ์ ซึ่งยืนยันให้เห็นถึงตลอดระยะเวลาที่เป็นนายกฯ โคตรแกร่งกล้าจากสมาชิกสภา ที่สนับสนุนรัฐบาล เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนว่า ในระหว่างที่ตนเองกำลังแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ของบ้านเมืองอยู่นั้น โคตรแกร่งกล้าทั้งทางบก เรือ และอากาศ เกือบจะไม่เป็นตัวของตัวเอง เวลาจะนั่งจะนอน จะพัก จะนอน จะกินข้าว กินน้ำ เกือบจะไม่มี ถูกกักกันทุกวัน วัน ๆ หนึ่งชดแค้นเห็ด เนื่องจากมีปัญหาและที่ตนเองมาบรรยายที่ห้องดังกล่าวนี้ ก็มาด้วยความสยดสยองเพราะเหตุว่าห้องดังกล่าวนี้เป็นที่ประชุมสหพรรคที่สนับสนุนรัฐบาล สักคำหนึ่งจะต้องมาประชุมสหพรรคครั้งหนึ่ง จึงมีความรู้สึกเหมือนว่าที่เขากำลังจะไปโรงฆ่าสัตว์ ไม่ได้มีความสุขกายสบายใจอะไรมีแต่ความสยดสยองมาคั้นนี้เห็นห้องเห็นโรงแรมเข้าก็ยังไม่สบายใจเลย นอกจากนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ยังยืนยันต่อไปเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนอื่นอีกว่า

... เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้ามาแล้ว ก็มาวิ่งหาอำนาจ มาวิ่งหาตำแหน่ง และวิ่งหาสายสะพาน... แกงแยงชิงอำนาจกัน คนนั้นอยากเป็นรัฐมนตรี คนนี้อยากเป็นรัฐมนตรี บางคนมาหาผม บอกขอเป็นสัก 2 เดือน เท่านั้น จะไล่ออกก็เอา มันจะใคร่มีเกียรติมีประวัติว่า ครั้งหนึ่งเคยเป็นรัฐมนตรีกับเขา...²

¹ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, "หัวโขนประชาธิปไตย," คึกฤทธิ์พุด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สยามรัฐ, 2521), หน้า 37 - 53.

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, "ชีวิตการเป็นนายกรัฐมนตรี," สยามรัฐ (5 กุมภาพันธ์ 2521): 7 - 8.

²ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, คึกฤทธิ์พุด, หน้า 80.

นอกจากนี้ในวันที่ 10 กรกฎาคม 2521 ยังได้ปรากฏเรื่อง "เมื่อข้าพเจ้าเป็น
นายกรัฐมนตรี" ที่โรงแรมนารายณ์ โดยกล่าวว่า¹

...ระหว่างที่เป็นนายกรัฐมนตรี 1 ปี 1 เดือน กับ 4 วัน นั้น เป็นช่วงของ
ความเหน็ดเหนื่อย เกือบครอนและวุ่นวายที่สุด เมื่อมานั่งนึกดูแล้วก็สยดสยอง
พอขวัญ โดยเฉพาะในทองบอกรม โรงแรมแห่งนี้ เป็นที่ประชุมสหพรรค
สัปดาห์ละครั้ง มานั่งให้ ส.ส. สิบโซก นึกแล้วก็สะท้อนใจ...

การที่ผมสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อตัวเองได้เป็นนายกรัฐมนตรีก็รู้ทุกอย่างซึ่งไม่
เคยรู้นานายกฯ มีอำนาจแค่ไหน มารู้อีกก็ใจจนไม่กล้าใช้อำนาจ เพราะ
ต้องประสานผลประโยชน์ของพรรคต่าง ๆ

รัฐบาลของผมเรียกว่าสหพรรค เพราะมี 16 พรรค แต่ก็ผูกกันแบบบรรพบุรุษ
ก็ต้องบอกวาระอวยพ้อวันหนึ่ง ๆ จะมีตัวแทนระดับหัวหน้าของพรรคต่าง ๆ
มาพบผม ทุกคนอยากเป็นรัฐมนตรี บางคนเขียนประกาศุพระบรมราชโองการ
มาเลย เอายื่นให้ผมเพื่อจะให้ผมเซ็นค้ ผมก็สงสัยไม่รู้ว่าเอากระดาษหรือเอา
เดมียนที่โหมมาพิมพ์เมื่อผมเห็นรายชื่อรัฐมนตรีแล้ว ผมก็ต้องผมวางวันละเสน
เขาตามที่อยู่นั้นแหละ ไม่รู้จักหัวและไม่เคยวาง...

ส่วนบุคคลอื่นในคณะรัฐบาลได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจของ
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ดังนี้

นายบุญชู โรจนเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เลขาธิการพรรคกิจสังคม
ให้ความเห็นว่า²

¹ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, "เมื่อข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี," มติชน
(12 กรกฎาคม 2521): 12.

²สัมภาษณ์ บุญชูโรจนเสถียร อ่างแก้ว.

พรรคต่าง ๆ ในกลุ่มสหพรรคที่มาร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลนั้น มิได้รวมด้วยอุดม-
 การณ์ หมายความว่า เมื่อแนวความคิดของพรรคกิจสังคมเป็นที่ยอมรับว่า
 เป็นแนวความคิดที่จะไขแก้อาชญาของบ้านเมืองในระยะนั้นได้ อาทิเช่น ทำ
 ความเจริญให้กับประชาชนส่วนใหญ่ในด้านการทำมาหากิน ในด้านเกี่ยวกับ
 รายได้ มาตราฐานการครองชีพให้ดีขึ้น รวมทั้งสร้างความสะดวกสบายใน
 ประเทศให้มีความร่มเย็น มีความปลอดภัยในการดำรงชีพและอื่น ๆ และ
 เราก็ดื้อเป็นอุดมการณ์ที่จะยึดถือเพื่อการบริหาร แล้วยังรวมคำเน้นการตาม
 แนวความคิดนี้ให้สำเร็จ ก็จะทำให้การบริหารงานแผ่นดินเป็นไปด้วยความ
 รวยรื่น ความแตกแยกจะมีขึ้นใ้ถูกเฉพาะมีการนิคอุดมการณ์ในการทำงาน
 หรือมีการดำเนินการในลักษณะที่ไม่เกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมายและไม่
 สามารถประนีประนอมกันได้เท่านั้น แต่ในข้อเท็จจริงที่รัฐบาลประสพอยู่มี
 ไขเป็นไปตามนั้น อุดมการณ์หรือการทำงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมไม่มี
 ใครพูดถึง เขาพูดกันถึงแต่เรื่องผลประโยชน์ ตำแหน่ง คำนั่งถึงแต่สิทธิ
 อำนาจของแต่ละฝ่าย ควรจะมีมากมีน้อยแตกต่างกันอยู่บ้างไรเท่านั้น ซึ่ง
 รัฐบาลก็พยายามสนองความต้องการต่าง ๆ ใหญ่แก่แต่ละฝ่ายเรื่อยมา
 จนในที่สุดก็พิจารณาเห็นว่าไมอาจจะสนองความต้องการหรืออำนาจ
 ผลประโยชน์ต่อไปได้อีกแล้ว เห็นควรที่จะต้องยุติเสียที เพราะถ้าหากสนอง
 ต่อไปแล้วจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบ้านเมืองได้ ดังนั้นในฐานะที่มีความ
 รับผิดชอบจึงได้ตัดสินใจยุบสภา เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินว่าควร
 จะเลือกผู้แทนฯ เขามาทำงานตามเดิมหรือควรที่จะเปลี่ยนแปลงใหม่

พล. ต. ประมาธ อธิการสภา รองนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 กลาโหม หัวหน้าพรรคชาติไทย เห็นด้วยที่นายกา ยุบสภา เพราะเนื่องจากขณะนั้นเสถียรภาพ
 ของรัฐบาลไม่มั่นคง

นายปัจจะ เกสรทอง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการกล่าวว่า รู้สึกดีใจ
 ที่ยุบสภาได้ หากไม่ยุบสภาแล้วก็ไปไม่รอด เป็นต้น

ดร.นิพนธ์ ศศิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาเปลี่ยนแปลงใหม่ได้
 รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
 แห่งรัฐ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ยุบสภาว่า "เป็นเพราะ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ

กลัวฟังและคิดว่าถ้าให้มีการเลือกตั้งใหม่แล้วตนเองคงจะชนะท่วมท้น เพราะเป็นทั้งนายก-รัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รวมทั้งผลจากนโยบายผันเงินด้วย"¹

กลุ่มอิทธิพลอื่น อาทิเช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ก็มีการเคลื่อนไหว โดยจัดให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับเบื้องหลังการยุบสภาขึ้น เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2519 ณ บริเวณห้องสนามหลวง การอภิปรายครั้งนี้มีนักการเมืองและบุคคลสำคัญหลายนายได้อภิปรายเกี่ยวกับการยุบสภา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

พ.อ. สมคิด ศรีสังคม ประธานพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย อภิปรายว่าการที่รัฐบาลยุบสภาเป็นเพราะเกรงว่าจะถูกฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ

นายสรินทร์ มาศคิติก์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปไตย อภิปรายว่า รัฐบาลยุบสภาเพราะเกรงว่าฝ่ายค้านจะเปิดเผยการโกงกิน เรื่องน้ำคาล ที่พรรครัฐบาลรับมา 20 ล้านบาท และรับเงินกรณีให้เพิ่มโก๋เข้ามาดำเนินการอีกอย่างน้อย 100 ล้านบาท และการยุบสภาในครั้งนี้เป็นผลจากความแตกแยกกันเองในกลุ่มสหพรรค

องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อมต.) ก็ได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุที่รัฐบาลใช้อำนาจของฝ่ายบริหารยุบสภาผู้แทนฯ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

1. เนื่องจากการแก่งแย่งชิงผลประโยชน์ภายในคณะรัฐบาล
2. เนื่องจากถูกต่อต้านจากประชาชนและวงการต่าง ๆ และการบริหารที่ไม่สามารถแก้ไขความเดือดร้อนของประชาชนได้
3. เนื่องจากการรวมตัวของพรรคฝ่ายค้าน

สุดท้ายศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ได้กล่าวสรุปถึงสาเหตุของการ

¹สัมภาษณ์ นิพนธ์ ศกิตวร อ่างแล้ว.

ยุบสภาจากปัจจัยหลักเพียง 3 ข้อ คือ

1. การโกงบ้านโกงเมืองชักรันในผลประโยชน์
2. วิกฤตการณ์ที่สื่อได้เห็นวาระรัฐบาลไร้สมรรถภาพ เช่น เรื่องวิกฤตการณ์ชุมนุมที่จังหวัดปัตตานีและของแพง
3. วิกฤตการณ์ของรัฐบาลที่ไม่เคยเห็นประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นต้น

นายวีระชัย มฤคพิทักษ์ รองเลขาธิการศูนย์ก่อกำเนิดนิตินักศึกษาฝ่ายการเมืองให้ทัศนะว่า การยุบสภาไม่มีอะไรใหม่ เป็นเพียงการชักรันผลประโยชน์ของสหพรรคเท่านั้น

นายวัฒนชัย เวชยชัย ผู้ประสานงานแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติให้ความเห็นว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เนื่องมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์ของชนชั้นปกครองไม่ใช้การต่อสู้เพื่อแก้ปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง

เกี่ยวกับเบื้องหลังการยุบสภาผู้แทนราษฎรนี้ ยังมีข้อที่ควรนำมาพิจารณาเพื่อเป็นข้อสังเกตอีกประเด็นหนึ่งซึ่ง เป็นเหตุผลอันลึกลับที่ไม่เปิดเผยของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์¹ และเป็นมูลฐานสำคัญประการหนึ่งที่ผลักดันให้คณะรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ต้องตกดงใจยุบสภาผู้แทน² คือ

1. เป็นการระงับแผนการจัดตั้งรัฐบาลที่เรียกว่า "รัฐบาลประสานนโยบาย" ที่มีพรรคประชาธิปัตย์เป็นผู้กำหนดตัวรัฐมนตรีโดยมีกลุ่มสังคมนิยมรวมด้วย และดึงสมาชิกจากฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลมาสนับสนุนผู้คิดเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ทุกวิถีทาง อาทิ เช่น จัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีให้และอภิปรายในสภาผู้แทนฯ

¹ สละ ลิขิตกุล, กึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกฯ ชีวิตและงาน, หน้า 372 - 380.

² ประมาณ อภิเรกสาร, บันทึกความทรงจำเมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค, หน้า

2. เป็นการระงับแผนการที่จะนำนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นสังคมนิยม ซึ่งกลุ่มสังคมนิยมเป็นฝ่ายกำหนดเอง ของคณะรัฐบาลชุดใหม่มาใช้ดังเอกสารที่เป็นจดหมายเวียนถึงสมาชิกของพรรคแนวร่วมสังคมนิยมตามผนวก ญ.

3. เป็นการยับยั้งการใช้อำนาจของคณะทหาร ที่จะทำการปฏิวัติหรือรัฐประหารเพื่อระงับโครงสร้างของรัฐบาลชุดใหม่และนโยบายสังคมนิยม

สรุป

จากพฤติกรรมความเคลื่อนไหว การถูกเปิดโปงโดยตรงจาก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ นายกรัฐมนตรีบุคคลในคณะรัฐบาล ฝ่ายค้าน และกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ดังกล่าว สามารถสรุปแสดงให้เห็นถึงความจริงได้ดังนี้.

1. ระบบพรรคการเมืองของไทย เป็นระบบพรรคที่สมาชิกขาดความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและขาดแนวนโยบายที่แน่ชัด¹ เป็นระบบที่ไม่มีเสถียรภาพ² ทั้งนี้เพราะไม่มีรากฐานจากประชาชนและขาดพลังสนับสนุนจากกลุ่มอิทธิพล หรือกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมืองมักจะถูกก่อตั้งขึ้นโดยบุคคลไม่กี่คน มิได้เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลซึ่งมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในแนวทางกว้าง ๆ คล้ายคลึงกันเพื่อต้องการเป็นรัฐบาล เพื่อนำเอานโยบายของพรรคมาเป็นนโยบายสาธารณะ หากแต่เป็นเพียงที่รวมของบุคคลซึ่งมุ่งจะสนับสนุนอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยบุคคลที่สนับสนุนนั้นหวังผลประโยชน์ทางการเมือง

¹ วิทยา นภาศิริกุลกิจ เรื่องเดิม, หน้า 116.

² _____, "บทวิเคราะห์พรรคการเมืองไทย," พรรคการเมือง, คณะกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รวบรวม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 172 - 5.

และ/หรือทางอื่นเป็นสิ่งตอบแทน¹ ดังนั้นแต่ละพรรคจึงหาได้ยึดถือนโยบายและร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ กัดบิ่ยึดถือหัวหน้าพรรคหรือบุคคลสำคัญในพรรคเป็นหลักมากกว่านโยบายหรือหลักการ² ด้วยเหตุนี้ระบบพรรคการเมืองของไทย จึงมักเป็นเครื่องมือทางการเมืองของบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจของตน หรือคณะคนมากกว่า จะทำหน้าที่ในขบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้นแม้ว่าจะเรียกพรรคการเมืองไทยว่า "พรรคการเมือง" แต่ความหมายที่แท้จริงเป็นเพียง "ก๊กทางการเมือง" เพื่อสนับสนุนบุคคลในการมีและใช้อำนาจทางการเมืองนั่นเอง³

นอกจากนี้การจืดระเบียบองค์การภายในพรรค ก็เป็นไปอย่างหลวม ๆ ขาดระเบียบและมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมสมาชิกพรรคให้ปฏิบัติตามระเบียบของพรรคหรือแนวทางที่พรรคประสงค์⁴ ดังนั้นการรวมกลุ่มกันจึงเป็นแบบหลวม ๆ⁵ และมักมีการแตกแยกขัดแย้ง เนื่องจากคนไทยไม่เคยได้รับการสอนให้ทำงานแบบมีอุดมการณ์หรือยึดถือหลักการและกฎหรือระเบียบของกลุ่ม จึงชอบความสะดวกสบาย ไม่ชอบทำอะไรตามกฎเกณฑ์และฐานะ

¹ สุขุม นวดสกุล เรื่องเดิม, หน้า 204 - 5.

² ถักดี ฉาสุขนิรันดร์, การปกครองของไทย (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2514), หน้า 216.

³ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย," วารสารสังคมศาสตร์, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2512), หน้า 23.

⁴ อรรถเจียรีย์, สยามรัฐ, (20 สิงหาคม 2514): 5.

⁵ ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, วารสารสังคมศาสตร์, หน้า 6.

ทางการเงินของพรรคก็ยากจน ดังนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดจะได้รับเลือกตั้งหรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้นั้นเองว่า เป็นผู้เข้าถึงจิตใจของราษฎรหรือไม่ การที่สมาชิกส่วน ใหญ่ได้รับเลือกตั้งมาโดยคุณสมบัติและความสามารถส่วนตัว ก็ย่อมจะถือว่าตนได้มาเพราะ ความสามารถของตนมากกว่าการสนับสนุนของพรรค เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ ส่งเสริมให้สมาชิกไม่เคารพในระเบียบวินัยของพรรค และแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง

เมื่อระบบพรรคการเมืองของไทยไม่มีเสถียรภาพ ขาดความร่วมมือเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน และขาดกฎเกณฑ์หรือระเบียบของกลุ่มที่จะยึดเหนี่ยวสมาชิกเข้าด้วยกันรวมทั้ง ไม่เคารพระเบียบวินัยเท่าที่มอญ จึงทำให้รัฐบาลไม่สามารถควบคุมสมาชิกที่สนับสนุนรัฐบาล ได้ทั่วถึงและไม่ทราบข่าวสารเกี่ยวกับความแน่นอนของพลังของพรรคที่สนับสนุนอยู่ในสภาใน ช่วงระยะเวลาหนึ่งและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหล่านี้จึงเป็นปัจจัย ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ

2. รัฐบาลผสมที่เกิดจากการรวมตัวในรูปสหพรรคถึง 16 - 17 พรรค ภายใต้ การนำของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์^๑ เป็นรัฐบาลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสวงหา^๒ แลกเปลี่ยน จักสรร และประนีประนอมผลประโยชน์ของบุคคลในพรรคและระหว่างพรรคเป็นสำคัญมาก กว่าที่จะร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อชาติและ/หรือประโยชน์ส่วนรวม กอปรกับได้ คำเนินแผนการเมืองนิคพาดมาโดยตลอดตั้งแต่ใช้ตำแหน่งรัฐมนตรีเป็นเครื่องล่อ เมื่อการ รวมตัวกันด้วยเหตุแห่งผลประโยชน์ดังกล่าว ความแตกแยกขัดแย้งและแย้งชิงตำแหน่งและ

^๑กรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะพรรคการเมือง, หน้า 172.

^๒_____, "ตั้งรัฐบาลชุดใหม่ กว่าอายุจะสงบลงได้," จตุรัส, หน้า 10.

ผลประโยชน์อย่างอื่นก็ยอมเกิดขึ้น¹ และไปด้วยกันไม่ได้² และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ นายกรัฐมนตรี ก็ได้พยายามตอบสนอง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ทุกฝ่าย แต่ดูเหมือนว่าก็ไม่สามารถที่จะประสานผล ประโยชน์ให้แก่แต่ละฝ่ายเป็นที่พอใจพอใจอย่างทั่วถึงด้วย เหตุนี้รัฐบาลจึงได้ประสบปัญหาสมาชิก ที่สนับสนุนรัฐบาลทั้งภายในพรรคและระหว่างพรรคต่างก็แก่งแย่ง เรียกร้องขอผลประโยชน์ ทั้งตำแหน่งรัฐมนตรีและผลประโยชน์อย่างอื่นมากยิ่งขึ้น³ และเกินสัดส่วนของคนที่ควรจะได้รับ ด้วยการแยกออกมาตั้งกลุ่มอิสระบ้าง โจมคี ตำแหน่งที่ตั้ง วิพากษ์วิจารณ์ บ้างยื่นกระทู้ถาม ในสภพรรคบ้าง เข้าชื่อในหนังสือเรียกร้องบ้าง หรือแม้แต่ขอให้มีการเดินขบวนจับกันเองก็มี เป็นต้น เมื่อไม่ได้รับตามที่ขมขื่น บีบบังคับ ต่าง ๆ นานา คออดกระยะเวลาบริหารราชการแผ่นดิน ให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติม และเมื่อมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แล้ว ก็ยังไม่เป็นที่พอใจแก่ที่ถูกลดเปลี่ยนแปลงจากตำแหน่ง ผู้ที่ทำการตำแหน่งแต่ไม่ได้ และผู้ที่ถูกให้ พ้นจากตำแหน่งถึงกับตอรองจะตอชาน และขอถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิก และมีขี้อย่าง แยกถอนตัวออกเท่านั้น ตรงข้ามกลับเข้าร่วมกับฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลอีกด้วย เพราะถือว่ารัฐบาลมีเสียงข้างน้อย หากมีพรรคหรือกลุ่มของพรรคใดพรรคหนึ่งถอนตัวหรือเลิก สนับสนุนจริง แม้เพียงพรรคเดียวหรือกลุ่มของพรรคเดียว ก็จะกระทบกระเทือนต่อความยั่งยืน ของรัฐบาลทันที

นอกจากนี้เห็นว่ามีที่รวมมือทั้งรัฐบาลกับภาคการรวมมือกันอย่างสนิทแน่นแฟ้นเป็น ปึกแผ่นแน่นหนา ในรูปของสัญญาว่าจะรวมมือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตลอดเวลา 4 ปี

¹ สัมภาษณ์ บุษู โรจนเสถียร อ่างแล้ว.

² สัมภาษณ์ เอียน วีระวิทย์, อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ใน ประชาธิปไตย 3 (ธันวาคม 2519): 29.

³ —, "ตั้งรัฐบาลชุดใหม่ กว่าอายุจะสงบลงได้," จุดรัฐ, หน้า 10.

ตามกฎหมายเหมือนกับความร่วมมือของสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายมีเสียงข้างมากเด็ดขาด พรรคเดียว ตรงข้ามกับมีการแตกแยกขัดแย้ง เพื่อหวังผลประโยชน์โดยปราศจากการ ออมรวม หรือประนีประนอมในโครงการหรือผลประโยชน์ร่วมกันที่สำคัญ ๆ และคำนึงถึง ผลประโยชน์ของบ้านเมืองและประชาชนส่วนรวม

แรงกดดันของการขาดความร่วมมือกันอย่างสนิทแน่นแฟ้น หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียว กันรวมทั้งการแตกแยกขัดแย้งและแก่งแย่งผลประโยชน์ระหว่างพรรคการเมืองและสมาชิก ในพรรคการเมืองต่าง ๆ ดังกล่าว ได้กดดันรัฐบาลครั้งแล้วครั้งเล่า และออกมาในลักษณะ ที่รุนแรงตลอดเวลา ฉะนั้นโอกาสที่เสถียรภาพของรัฐบาลจะเสื่อมสลายลงจึงเกิดขึ้นได้ทุก วินาที ความเปราะบางของเสถียรภาพรัฐบาลจึงมีมากยิ่งขึ้น จนในที่สุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ นายกรัฐมนตรี ก็ไม่สามารถที่จะอดทนต่อไปได้ จึงได้ประกาศยุบสภาและได้เปิดโปงถึง พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลไว้อย่างชัดเจน ดังได้กล่าวมาแล้ว สมดังที่นักรัฐศาสตร์ได้กล่าวมาแล้วว่า

"นักการเมืองที่เข้ามาเล่นการเมืองนั้น อ้างเอาประโยชน์ของประชาชนบังหน้า แยกความจริงแล้วแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง" เป็นจริงตามสมมุติฐาน ข้อที่ 2

อย่างไรก็ตามจากพฤติกรรมต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ถ้าจะวิเคราะห์ให้ลึก ลงไปถึงเหตุผลต่าง ๆ ที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ยกขึ้นมาอ้างเพื่อยุบสภานั้น ยังไม่น่าจะมีน้ำ หนักหรือเงื่อนไขเพียงพอสำหรับการยุบสภาได้ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้.

1. การตัดสินใจยุบสภาของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ฯ ได้กระทำกันในระหว่างบุคคล สำคัญจากพรรค 2 พรรค คือ จากพรรคกิจสังคม และชาติไทย ซึ่งเมื่อรวมคะแนนเสียง จะมีเพียง 46 เสียงเท่านั้น จึงมีเสียงข้างมาก โดยที่พรรคฝ่ายข้างมากที่สนับสนุน รัฐบาลไม่มีส่วนรับทราบแต่ประการใด การกระทำดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการใช้อำนาจ ยุบสภาในลักษณะไม่เหมาะสมในฐานะรัฐบาลผสม ควรที่จะปรึกษารัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรี ก่อน ซึ่งอาจจะสามารถเจรจาตกลงในปัญหาบางประการได้

2. เจื่อนไซของการใช้อำนาจยุบสภาตามที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ อ้างขึ้นมาั้นได้อ้างเพียงคำเดียว คือ สมาชิกสภานิติบัญญัติของรัฐสภาได้มีการแตกแยกและแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยเปิดเผย เจื่อนไซดังกล่าวยังไม่อาจจะเพียงพอ เพราะเหตุว่าการยุบสภาเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารที่ไว้สำหรับความคุม และต่อบัณฑิตนิคมบัญญัติให้อยู่ในขอบเขต เมื่อใดปรากฏว่าสภาใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่ไปโดยไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนหรืออยู่ในสภาพที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอีกต่อไป รัฐบาลก็ชอบที่จะใช้อำนาจนี้ทำการยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งชุดใหม่ต่อไป แต่สถานการณ์ในขณะนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจนของความขัดแย้งใด ๆ ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายนิติบัญญัติ หรือรัฐสภาในลักษณะที่ฝ่ายรัฐสภาได้กระทำการใด ๆ ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชน อาทิเช่น ไม่อนุมัติในร่างกฎหมายที่สำคัญ ๆ เป็นต้น

3. ถ้าปรากฏว่ารัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ ถูกลงมติไม่ได้รับความไว้วางใจในการบริหารราชการจริง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ฯ หัวหน้าพรรคกิจสังคมซึ่งมีคะแนนเสียงเพียง 16 เสียงเท่านั้น ก็ควรเปิดโอกาสให้พรรคฝ่ายค้านอื่นใดแก่ประชาธิปไตย ซึ่งมีคะแนนเสียงถึง 72 เสียง จัดตั้งรัฐบาลบ้าง ซึ่งพรรคประชาธิปไตยอาจจะสามารถรวมกับพรรคอื่น ๆ อีกประมาณ 3 - 4 พรรค จัดตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพได้มากกว่ารัฐบาลที่มีถึง 16 พรรคโดยไม่จำเป็นต้องเสียงบประมาณในการดำเนินการเลือกตั้งใหม่แต่ประการใด.